थारू मानक भाषा लेखनशैली निर्देशिका

थारू आयोग
अनामनगर, काठमाडौं, नेपाल

थारु मानक भाषा लेखनशैली निर्देशिका

प्रकाशन वर्ष : २०८३ साल
सम्पादन : डा. कृष्णराज सर्वहारी
प्रकाशक : थारु आयोग
अनामनगर, काठमाडौं

थारू मानक भाषा लेखनशैली निर्देशिका

थारु आयोग
अनामनगर, काठमाण्डौ

अध्ययन समिति

मुख्य अध्ययनकर्ता	–	**श्री भुलाई चौधरी**, अध्यक्ष, थारू भसा साहित्य केन्द्र, नेपाल ।
सहायक अध्ययनकर्ता	–	**श्री महेश कुमार चौधरी**, उप-प्राध्यापक, त्रि.वि., सदस्य-थारू भाषा मानक मस्यौदा समिति ।
अध्ययनकर्ता	–	**श्री प्रेमी लाल चौधरी**, अध्यक्ष, थारू कल्याणकारिणी सभा ।
अध्ययनकर्ता	–	**श्री बुद्धसेन चौधरी**, उपाध्यक्ष, थारू भसा साहित्य केन्द्र,नेपाल, सदस्य-थारू भाषा मानक मस्यौदा समिति
अध्ययनकर्ता	–	**डा. राम बहादुर चौधरी**, सिनियर फ्याकल्टी, सदस्य-थारू भाषा मानक मस्यौदा समिति
अध्ययनकर्ता	–	**श्री अनिलदत्त चौधरी**, क्याम्पस प्रमुख, अमर शहिद बहुमुखी क्याम्पस, बर्दिया ।
अध्ययनकर्ता	–	**श्री लक्की चौधरी**, पत्रकार (फोनिज अध्यक्ष) सदस्य-थारू भाषा मानक मस्यौदा समिति
अध्ययनकर्ता	–	**श्री कुछत नारायण चौधरी**, संयोजक, थारू भाषा मानक मस्यौदा समिति, थाकस ।
अध्ययनकर्ता	–	**श्री शान्ति चौधरी**, कवि, लेखक ।
अध्ययनकर्ता	–	**श्री ईन्द्र चौधरी**, शिक्षक ।
अध्ययनकर्ता	–	**श्री सियाराम चौधरी**, महासचिव, थारू भसा साहित्य केन्द्र नेपाल ।

सचिवको मन्तव्य

नेपाल बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुधार्मिक तथा बहुसांस्कृतिक विशेषताले सम्पन्न राष्ट्र हो। यस विविधताभित्र थारू भाषा थारू समुदायको पहिचान, सभ्यता, संस्कृति, इतिहास तथा जीवनपद्धतिको महत्वपूर्ण आधारका रूपमा रहेको छ। थारू समुदाय नेपालका विभिन्न भौगोलिक क्षेत्रमा फैलिएको कारण भाषागत रूपमा पनि विविधता पाइन्छ। यही विविधताबीच साझा सञ्चार, अध्ययन-अनुसन्धान, साहित्य सिर्जना तथा भाषाको संरक्षण र विकासका लागि थारू भाषाको मानकीकरण आजको महत्वपूर्ण आवश्यकता बनेको छ।

थारू आयोग ले थारू समुदायको भाषा, साहित्य, कला, संस्कृति तथा पहिचानको संरक्षण, संवर्द्धन र विकासलाई आफ्नो प्रमुख प्राथमिकतामा राख्दै आएको छ। थारू भाषाको समृद्ध मौखिक तथा लिखित परम्परालाई भावी पुस्तासम्म सुरक्षित रूपमा हस्तान्तरण गर्न, भाषाको प्रयोगलाई संस्थागत बनाउन तथा शैक्षिक, प्रशासनिक र सञ्चार माध्यममा प्रयोगको आधार तयार गर्न थारू मानक भाषाको विकास अपरिहार्य रहेको छ। यही उद्देश्यलाई केन्द्रमा राखी थारू मानक भाषा सम्बन्धी अध्ययन, छलफल, परामर्श तथा अनुसन्धानका आधारमा यो प्रतिवेदन तयार गरिएको हो।

थारू आयोग ऐन, २०७४ ले आयोगलाई थारू समुदायको भाषा, साहित्य, लिपि, संस्कृति तथा परम्परागत ज्ञानको संरक्षण, अध्ययन तथा प्रवर्द्धनका लागि आवश्यक कार्य गर्ने जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ। सोही कानुनी व्यवस्था तथा संवैधानिक भावनाअनुरूप आयोगले थारू भाषाका विभिन्न भाषिक रूपहरूको अध्ययन गरी साझा मानक भाषाको आधार निर्माण गर्ने कार्यलाई विशेष महत्व दिएको छ।

थारू मानक भाषा निर्माणको उद्देश्य कुनै पनि स्थानीय भाषिक रूप वा उपभाषाको महत्वलाई कम गर्नु नभई थारू भाषाका विविध रूपहरूबीच आपसी समझदारी, एकरूपता तथा भाषिक एकता कायम गर्नु हो। मानक भाषाको विकासले पाठ्यपुस्तक निर्माण, शब्दकोश प्रकाशन, साहित्य लेखन, अनुवाद, सञ्चार माध्यममा प्रयोग, सूचना प्रवाह तथा डिजिटल सामग्री उत्पादनमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउने विश्वास गरिएको छ। यसले थारू भाषालाई आधुनिक ज्ञान, विज्ञान तथा प्रविधिसँग जोड्दै यसको दीर्घकालीन संरक्षण र विकासमा समेत सहयोग पुऱ्याउनेछ।

यस अध्ययन तथा मानकीकरण प्रक्रियामा योगदान पुऱ्याउने भाषाविद्, अनुसन्धानकर्ता, साहित्यकार, शिक्षाविद्, थारू भाषा अभियन्ता तथा विभिन्न क्षेत्रका बुद्धिजीवीहरूप्रति हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु। विशेषगरी थारू भाषाका विविध भाषिक रूप, शब्दभण्डार, व्याकरण तथा प्रयोगसम्बन्धी ज्ञान र अनुभव प्रदान गरी यस कार्यलाई सफल बनाउन सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण व्यक्तित्वहरू सम्मानका पात्र हुनुहुन्छ।

प्रस्तुत प्रतिवेदनले थारू भाषाको संरक्षण, संवर्द्धन तथा विकासका लागि महत्वपूर्ण आधार सामग्रीको रूपमा कार्य गर्ने विश्वास गरिएको छ। साथै यसले थारू भाषाको शैक्षिक, साहित्यिक, प्रशासनिक तथा प्राज्ञिक प्रयोगलाई थप सुदृढ बनाउँदै भाषा विकासको दीर्घकालीन मार्गचित्र निर्माणमा योगदान पुऱ्याउने अपेक्षा गरिएको छ।

अन्त्यमा, प्रस्तुत प्रतिवेदनमा कुनै त्रुटि, कमी वा सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू हुन सक्ने भएकाले विज्ञ पाठक, भाषाविद् तथा सरोकारवालाबाट प्राप्त सुझावहरूलाई आयोगले सकारात्मक रूपमा ग्रहण गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछ। साथै समयको आवश्यकता, भाषिक विकास र प्रयोगकर्ताहरूको अनुभवका आधारमा थारू मानक भाषालाई थप परिष्कृत, समृद्ध तथा व्यवहारमुखी बनाउँदै लैजाने विश्वास दिलाउन चाहन्छु।

थारू भाषाको संरक्षण र विकास नै थारू समुदायको पहिचान, संस्कृति तथा अस्तित्वको संरक्षण हो भन्ने विश्वासका साथ यो प्रतिवेदन सार्वजनिक गरिएको छ।

– रुद्र प्रसाद लामिछाने

आयोगको भनाइ

थारू समुदाय नेपालको प्रमुख आदिवासी जनजाति तथा मूलवासी समुदायमध्ये एक हो। यस समुदायको आफ्नै मौलिक भाषा, संस्कृति, परम्परा, जीवनशैली र सभ्यता रहेको छ। पूर्वी झापादेखि पश्चिमी कञ्चनपुरसम्म फैलिएको विशाल भू-भागमा थारू समुदायको बसोबास रहेको छ। यस्तो विस्तृत भौगोलिक फैलावटका कारण थारू समुदायभित्र विभिन्न सामाजिक, सांस्कृतिक तथा भौगोलिक परिवेशअनुसार भाषिक विविधता विकास भएको छ। फलस्वरूप थारू भाषाका विभिन्न उपभाषाहरू प्रचलनमा रहेका छन्, जसले थारू भाषिक सम्पदालाई अझ समृद्ध बनाएको छ।

नेपालको संविधानले मातृभाषाको संरक्षण, संवर्द्धन र विकासलाई नागरिकको मौलिक अधिकार तथा राज्यको दायित्वका रूपमा स्वीकार गरेको छ। सोही संवैधानिक भावना अनुरूप थारू भाषाको संरक्षण, विकास र प्रवर्द्धन आवश्यक रहेको छ। भाषिक विविधताको सम्मान गर्दै थारू समुदायबीच साझा सञ्चार, शैक्षिक सामग्री निर्माण, अनुसन्धान, साहित्य विकास तथा प्रशासनिक प्रयोगमा सहजता ल्याउन मानक भाषाको विकास अपरिहार्य देखिन्छ।

थारू आयोगले थारू भाषाका विभिन्न उपभाषा, भाषिक विशेषता तथा विद्यमान प्रयोगको अध्ययन-अनुसन्धानका साथै भाषा विज्ञ, शिक्षक, साहित्यकार तथा समुदायका सरोकारवालासँगको परामर्शका आधारमा थारू मानक भाषाको विकासलाई प्राथमिकतामा राखेको छ। आयोगको धारणा अनुसार मानक भाषा निर्माणको उद्देश्य कुनै एक उपभाषालाई स्थापित गरी अन्य उपभाषालाई कमजोर पार्नु होइन, बरु सम्पूर्ण थारू समुदायलाई जोड्ने साझा भाषिक आधार तयार गर्नु हो। त्यसैले मानकीकरण प्रक्रिया समावेशी, सहभागितामूलक, वैज्ञानिक र समुदायको भावना अनुरूप हुन आवश्यक छ।

थारू मानक भाषाको विकासले पाठ्यपुस्तक, शब्दकोश, व्याकरण, साहित्य तथा अन्य शैक्षिक सामग्री निर्माणमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउने विश्वास आयोगले लिएको छ। साथै, यसले थारू भाषाको संरक्षण, पुस्तान्तरण, अनुसन्धान तथा डिजिटल माध्यममा भाषाको प्रयोग विस्तार गर्न समेत सहयोग पुऱ्याउनेछ। यसबाट थारू भाषाको अध्ययन-अध्यापन सहज हुने, साहित्यिक विकास तीव्र हुने तथा सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रमा भाषाको प्रयोग विस्तार हुने अपेक्षा गरिएको छ।

थारू भाषाको मानकीकरणले नयाँ पुस्तासम्म भाषाको हस्तान्तरणलाई प्रभावकारी बनाउन मद्दत गर्नेछ र थारू पहिचान तथा सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षणमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउनेछ। साथै, यसले थारू समुदायभित्र आपसी सञ्चार र एकताको भावनालाई अझ सुदृढ बनाउनेछ।

अन्त्यमा, थारू भाषाको संरक्षण, संवर्द्धन र विकासका लागि योगदान पुऱ्याउने सम्पूर्ण भाषा विज्ञ, साहित्यकार, शिक्षक, सामाजिक अगुवा तथा सम्पूर्ण थारू समुदायप्रति आयोग हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछ। आयोग आगामी दिनमा पनि थारू भाषाको अध्ययन, अनुसन्धान तथा विकासका कार्यलाई निरन्तरता दिँदै भाषा, संस्कृति र पहिचानको संरक्षण तथा सुदृढीकरणमा प्रतिबद्ध रहने विश्वास दिलाउँछ।

– माननीय सुबोध सिंह थारु
का.वा. अध्यक्ष

दुई शब्द

नेपाल बहुभाषिक, बहुसाँस्कृतिक, बहुजातीय र बहुधार्मिक लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक मुलुक हो । नेपालको संविधानले सबै मातृभाषालाई राष्ट्र भाषाको रूपमा स्वीकार गरेको छ । संविधानको धारा-३२ ले भाषा तथा संस्कृतिलाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरी नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई आफ्नो भाषा, लिपि, संस्कृति, साँस्कृतिक सभ्यता र सम्पदाको सम्बर्द्धन गर्ने हक हुनेछ भनी सुनिश्चित गरेको छ । नेपालको राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यहाँ १२४ किसिमका भाषाहरू रहेको जनाएको छ । यो विविधता नै नेपालको विशेषता हो ।

थारू नेपालको चौथो ठूलो जनसंख्या भएको जातीय समूह हो । यसको जनसंख्या १८ लाख ७ हजार १२४ छ अर्थात् नेपालको कुल जनसंख्या २ कडोर ९१ लाख ९२ हजार ४८० को ६.१९ प्रतिशत हो । थारू भाषीको संख्या १७,१४,०९१ रहेको छ । नेपालमा थारू मातृभाषीको संख्या सम्पूर्ण जनसंख्याको ५.८८ प्रतिशत रहेको छ । थारू जाति नेपालको २४ वटा जिल्लामा बसोबास गरेको पाइन्छ । विभिन्न स्थानमा छरिएर रहेका थारूहरू एउटै जातिका हुन र उनीहरूका मातृभाषा पनि एउटै हो तर उनीहरूका मातृभाषा स्थान भेदले गर्दा तथा लामो दूरीमा बसोबास गर्ने भएर एक-अर्कादेखि छुट्टा-छुटै बस्ने भएर तथा अन्य भाषाको प्रभावले उनीहरूको मातृभाषामा केही फरक आएको देखिन्छ । थारू भाषा थारू जातिले मात्र नभई थारू समुदायसँग सँगै बसोबास गर्ने अन्य जातीय समुदायको पनि मातृभाषाको रूपमा रहेको देखिन्छ ।

विकासको दृष्टिले कुनै पनि जनसमुदायमा एकता हुनु नितान्त आवश्यक हो र एकताको लागि मातृभाषा लेखनशैलीमा एकरूपता हुनु त्यतिकै जरुरी हुन्छ साथै एउटै समुदायको धेरै प्रकारको लेखनशैली भएमा मातृभाषा संरक्षण र विकास गर्नलाई सहज हुँदैन । यी कुराहरूलाई राम्ररी मनन गरेर थारूका शुभचिन्तक, विद्वान, नेता, बुद्धिजीवी, समाजसेवीको साथै थारू सामाजिक संघ-संस्थाहरूले थारू आयोगको आर्थिक तथा बौद्धिक सहयोगमा थारू भाषाको मानक भाषा बनाउनको लागि निमाङ मिडिया तथा थारू कल्याणकारिणी सभाले लकडाउनको समयमा अनलाइन बहस चलाएको थियो । यी कुराहरू समेतलाई मध्यनजर गर्दै थारू आयोगले थारू कल्याणकारिणी सभाको समन्वयमा २०७८ साल साउन ३१ देखि भदौ २ गतेसम्म ३ दिनको बैठक गरी तत्कालको लागि पहिले समान लेखनशैली अपनाउने निर्णय गरी यो मानक भाषा बनाउने काममा सबै एकमत भई काम अगाडि बढाई सकेको छ । यी निर्णयहरूलाई सबै सरोकारवाला समक्ष सजिलैसँग पुर्याउने उद्देश्यले थारू आयोगबाट अहिले थारू भाषा लेखनशैली निर्देशिका तयार गर्ने काम गर्न लागेको छ र उक्त कार्यको लागि थारू भसा साहित्य केन्द्र नेपाललाई विश्वास गरेर जिम्मेवारी दिनु भएकोले यो संस्था थारू आयोग प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछ ।

भाषा धेरै संवेदनशील विषय हो । कुनै पनि भाषाको मानक भाषा बनाउने काम झन गाह्रो हुन्छ । मानक भाषा लेखेर मात्र हुँदैन । त्यो भाषा सर्वमान्य, सर्वस्वीकार्य र व्यवहारिक पनि हुनु पर्दछ । त्यसैले सहमति-पत्रमा उल्लेख भए अनुसारका चरणमा हामी आगाडि बढयौं । पहिलो व्यवस्थापन समिति र थारू कल्याणकारिणी सभासँग छलफल गरेर सबै सदस्यहरूलाई जानकारी गरायौं र यो काम सम्पन्न गर्न आपसमा कार्य विभाजन गर्यौं, दोश्रो चरणमा कार्यविभाजन अनुसार स्रोत सामग्रीहरू जम्मा गर्ने काम सम्पन्न गरियो । त्यसपछि निर्देशिकाको पहिलो ड्राफ्ट तयार गरी सबै

सरोकारवालाहरू बीच छलफल गर्न एक ठाउँमा बस्यौं तर हाम्रा मस्यौदा समिति बीच केही कागजी व्यवस्थापन र काम बाँडफाँड गरी अगाडि बढने सहमति भए पनि समितिका साथी विभिन्न कारणहरूले गर्दा र कामको जिम्मा पाएकाहरूको कार्य व्यस्ताले गर्दा सहमति अनुसारको काम समयमा सम्पन्न हुन नसकेर पहिलो ड्राफ्ट फाइनल हुन केही ढिला हुन गएको कारण स्थलगत रूपमा गएर काम गर्नमा पनि केही ढिला हुन गएको हो। जे जसो भए पनि समितिका सदस्यहरू, थारू कल्याणकारिणी सभाका पदाधिकारीहरू र थारू आयोगका माननीय सदस्य ज्यूको साथ र सहयोगले गर्दा हामी पहिलो चरणको स्थलगत भ्रमणमा पश्चिमका जिल्लाहरू मध्ये २०८० फागुन १६ गते धनगढी कैलाली, सोही महिनाको १८ गते नेपालगंज, बांके, १९ गते घोराहीको दाङ र २० गते परासी, पश्चिम नवलपुरमा बहुसर्‍यक सरोकारवालाहरूसँग थारू भाषा लेखनशैली मस्यौदा उपर छलफल र अन्तरक्रिया गरी सुझावहरू संकलन गर्ने काम सम्पन्न गरियो। यो टिममा केन्द्रबाट थारू भसा साहित्य केन्द्रका अध्यक्ष भुलाई चौधरी र आयोगबाट माननीय सदस्य भोलाराम चौधरी चारै केन्द्रमा सहभागी हुनुभएका थिए भने थारू कल्याणकारिणी सभा, थारू भाषा मानक मस्यौदा समितिबाट धनगढी र नेपालगंज केन्द्रमा अनिलदत्त चौधरी र घोराही र परासी केन्द्रमा संयोजक कुछत नारायण चौधरी ज्यूको सहभागिता रहेको थियो। त्यस्तै दोस्रो चरणकोरूपमा २०८१ साल बैसाख १५ गते सुनसरी जिल्लाको दुहबी स्थित दिनेश चौधरी स्मृति प्रतिष्ठानको सभा कक्षमा झापा, मोरंग र सुनसरी जिल्लाका थारू कल्याणकारिणी सभाका पदाधिकारीहरू, विद्वानहरू, सरोकारवालाहरू र थारू भाषा साहित्य केन्द्रबा नेपालबाट अध्यक्ष भुलाई चौधरी, महासचिव सियाराम चौधरी, थारू मानक मस्यौदा समितिबाट समितिका उप-संयोजक बुद्धसेन चौधरी तथा थारू आयोगबाट माननीय सदस्य भोलाराम चौधरीको उपस्थिति रहेको थियो। त्यस्तै २०८१ बैसाख १७ गते सिरहा जिल्लाका श्री आदर्श पशुपति मा. वि. को हलमा सिरहा, उदायपुर र सप्तरीका थारू कल्याणकारीणी सभाका पदाधिकारहरू, सरोकारवालाहरू र केन्द्रबाट भुलाई चौधरी, सियाराम चौधरी र मस्यौदा समितिबाट बुद्धसेन चौधरीको उपस्थितिमा थारू मानक भाषा लेखनशैली मस्यौदा बारे गहन छलफल भएको थियो। यस्तै किसिमले २०८१ साल बैसाख २० गते जब्दी, सर्लाहीमा धनुषा, महोत्तरी र सर्लाही जिल्लाका थारू कल्याणकारिणी सभाका पदाधिकारिहरू, अन्य संघ संस्थाका पादाधिकारीहरू बुद्धिजीवी बीच, केन्द्रबाट महासचिव सियाराम चौधरी र मानक मस्यौदा समितिबाट बुद्धसेन चौधरीको सहभागितामा थारू मानक भाषा लेखनशैली पहिलो निर्देशिका निर्माण गर्ने सम्बन्धमा छलफल तथा अन्तरक्रिया सम्पन्न भएको थियो। यस्तै किसिमले तेश्रो चरणको रूपमा २०८१ साल बैसाख २९ गते चितवन र नवलपुरका थारू कल्याणाकरिणि सभाका पदाधिकारीहरू, सरोकारवालाहरू र केन्द्रबाट अध्यक्ष भुलाई चौधरी, मानक मसौदा समितिबाट महेश कुमार चौधरी र थारू आयोगका माननीय भोलाराम चौधरीको उपस्थितिमा भरतपुर थाकसको सभा कक्षमा बुँदागत रूपमा छलफल भएको थियो। अन्त्यमा २०८१ साल बैसाख ३१ गते बारा जिल्लाको बकुलियामा भवानीपुरमा पर्सा, बारा, रौतहट र मकवानपुर जिल्लाका थारू कल्याणकारिणी सभाका पदाधिकारीहरू, सरोकारवालाहरू र केन्द्रबाट भुलाई चौधरी, थारू मानक मस्यौदा समितिका सदस्य महेश कुमार चौधरी र थारू आयोगबाट माननीय सदस्य भोलाराम चौधरीको उपस्थितिमा बकुलिया क्याम्पसको हलमा थारू मानक भाषा लेखनशैली निर्धारणको विषयमा बृहत छलफल तथा अन्तरक्रिया सम्पन्न भएको थियो। सबै स्थानहरूमा भएको छलफल र अन्तरक्रिया सौहार्द्रपूर्ण वातावरणमा सम्पन्न भई मानक लेखनशैली निर्माणमा एकमत भएको थियो।

गोष्ठीमा समितिका साथीहरूले बोडेमा भएको १२ बुँदा भित्र रहेर ड्राफ्ट मस्यौदा पेस गर्नु भएको थियो भने माननीय

सदस्य भोलाराम चौधरीले गोष्ठीमा उठेका प्रश्नहरूमाथि जवाफ दिनु भएको थियो। यस किसिमले गोष्ठी २४ जिल्लाको ९ वटै केन्द्रमा सम्पन्न गरेर प्राप्त सुझावहरू प्रतिवेदनमा समावेश गरी तयार गरिएको छ। सबै किसिमको गोष्ठी तथा अन्तरक्रियामा थारू कल्याणकारिणी सभाका पदाधिकारीहरू, सबै सरोकारवालाहरू हामीले अनुरोध गरेको स्थानमा उपस्थित भई गोष्ठीमा आफ्नो अमूल्य राय- सल्लाह तथा सुझावहरू प्रदान गरी यो अभियानमा साथ दिनु भएकाले सहभागीहरू सबैजनालाई धेरै धेरै धन्यवाद दिन चाहन्छु।

निर्देशिकामा नयाँ भन्दा पनि बोडे, सानोठिमीमा भएको १२ बुँदे निर्णयहरूलाई नै स्पष्ट रूपमा सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूसम्म पुर्याउन यो अध्ययन निर्देशिकाको प्रयत्न हो जसले गर्दा सबैले सजिलैसँग थारू भाषा लेख्न, बुझ्न र सजिलैसँग व्यवहारमा उतार्न सकून्। यसले थारू भाषाको लेखाइको विविधता चाडै अन्त हुनेछ भने पूर्वदेखि पश्चिमसम्मका थारूभाषाको एउटै लेखाई कायम भई आपसी एकता र सदभाव पनि बलियो हुनेछ भने आशा छ।

हामीलाई विश्वास छ कि यो लेखनशैली निर्देशिका अनुसार गर्ने हो भने थारूभाषा अवश्य सबै थारू समुदाय र थारू भाषीको लागि बोधगम्य हुनेछ र थारू भाषा बोल्ने सबै थारू समुदाय र अन्य समुदाय जहाँको भए पनि एकै किसिमको विश्वासको अनुभूति गर्नेछन्।

प्रस्तुत अध्ययन अनुसन्धान प्रतिवेदनको थालनीदेखि अन्तिम रूपरेखा तयार पार्ने कार्यसम्म विभिन्न सन्दर्भ सामग्रीहरूमा रहेका लेख रचनाहरूको लेखकहरू प्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दै अध्ययन अनुसन्धानमा थारू भाषा मानक मस्यौदा समितिका पदाधिकारीहरू, सक्रिय सहयोग गर्ने थारू भसा साहित्य केन्द्रका पदाधिकारीहरू, अध्ययन समितिका सदस्यहरू र प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग गर्नुहुने सबैजना प्रति आभार व्यक्त गर्दछौ साथै भाषा विशेषज्ञ डा. नेत्रमणि दुमीराई समेतले यो लेखनशैली निर्देशिका ड्राफ्टमाथि विस्तारमा निर्देशन र सम्पादन गरी सहयोग गर्नु भएकोले वहाँहरूलाई पनि थारू भाषा साहित्य केन्द्र, नेपालको तर्फबाट र मेरो व्यक्तिगत तर्फबाट धन्यवाद दिन चाहन्छु। साथै समय सापेक्ष अध्ययन अनुसन्धान गरी थारू मानक भाषा लेखन निर्देशिका तयार गर्नका लागि हामी माथि विस्वास गरेर हामीलाई अवसर प्रदान गर्नु भएकोले थारू आयोग प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्नुको साथै यो कार्यको लागि संयोजकको रूपमा रहनु भई सुरुदेखि अन्तसम्ममा समन्वय र स्थलगत रूपमा सँगै खटी गइ साथ र सुझाव दिनु हुने माननीय श्री भोलाराम चौधरी ज्यूप्रति कृतज्ञता प्रकट गर्दछु। कारी महतो र हृदय नारायण चौधरी ज्यूले लिखित रूपमा नै थप शब्दहरू उपलब्ध गराई यो अभियानमा सक्रिय सहयोग पुऱ्याउनु भएकोले वहाँहरूलाई पनि हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु। यो अनुसन्धानात्मक अध्ययन लेखनशैलीले थारू भाषीहरूको लेखनमा एकरूपता कायम भई थारू मानक भाषा निर्माणमा कोसेढुङ्गाको रूपमा आधार तयार गर्नमा सहयोगी र उपयोगी हुनेछ भनि विश्चास व्यक्त गर्दछु।

२०८३ असार

भुलाई चौधरी

अध्यक्ष, थारू भसा साहित्य केन्द्र,

नेपाल तथा मुख्य अध्ययनकर्ता थारु मानक भाषा लेखन निर्देशीका समिति

विषय सूची

अध्याय-१

१. **थारू भाषा लेखनशैली निर्देशिका** १५

१.१ परिचय १५

१.२ उद्देश्य १५

१.३ सिद्धान्त १५

१.४ विशेषता १६

१.५ अध्ययन क्षेत्र १६

१.६ अध्ययन विधि १६

१.७ अध्ययनको औचित्य र महत्व १६

अध्याय-२

२. **थारू र थारू भाषा** १७

२.१ परिचय १७

२.२ थारू १७

२.३ थारू भाषा १९

२.४ थारू लिपि २१

अध्याय- ३

३. **थारू वर्णमाला** २२

३.१ थारू वर्णमाला २२

३.२ स्वर वर्ण (एकल) २२

३.२.१ स्वर वर्ण (दित्व) २४

३.२.२ लघुत्तम युग्म २४

३.३ व्यञ्जन वर्ण २५

३.३.१ व्यञ्जन वर्णबाट बनेका थारु शब्दहरु २६

अध्याय- ४

४ **महाप्राण/मौलिक वर्ण** ३५

अध्याय- ५

५.१ थारू मौलिक शब्द ३६

अध्याय-६

६.१ थारू भाषाका मौलिक शब्दहरुको श्रोत ३७

अध्याय-७

७.१ चन्द्रबिन्दु (ँ) ३८
७.२ पञ्चमवर्णको प्रयोग ३८
७.३ पाउँबिन्दुको प्रयोगका नियम ३८

अध्याय-८

८.१ थारू मौलिक शब्दहरूमा ह्रस्व इ, उ र दीर्घ ई र ऊ को प्रयोग ३९

अध्याय- ९

९.१ थारूमा आगन्तुक शब्दहरूका लेखन विधि ४०

अध्याय-१०

१०.१ थारू भाषामा श, स, ष को प्रयोग ४१

अध्याय-११

११.१ थारू मानक भाषामा ब, व को प्रयोग ४२

अध्याय-१२

१२.१ विभक्तिको प्रयोग ४३

अध्याय-१३

१३.१ निपातको प्रयोग ४५

अध्याय-१४

१४.१ सयुक्त शब्दहरू ४६

अध्याय-१५

१५.१ संयुक्त क्रियाहरू ४७

अध्याय-१६

१६.१ विराम चिन्हको प्रयोग ४८

अध्याय- १७

१७.१ थारु भाषा मानकीकरण कार्यशाला गोष्ठीको निर्णय ४९

अध्याय-१८

१८.१ थारूभाषी क्षेत्रको स्थलगत छलफल र अन्तरक्रियाबाट प्राप्त राय सल्लाह र सुझावः ५०

अध्याय-१९

१९.१ निष्कर्ष र सुझावः- ५१

अनुसूची

अनुसूची १ - सन्दर्भ सामग्री ५२

अनुसूची २- सहभागीहरूको नामावली ५५

अनुसूची ३ - केहि तस्विरहरु ६८

अध्याय-१

थारू मानक भाषा लेखनशैली निर्देशिका अध्ययन अनुसन्धान २०८१

१.१ परिचय :

भाषाको मानकीकरण नै त्यस भाषाको संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रवर्द्धन गर्ने एउटा सशक्त माध्यम हो। यसले भाषाको स्तरीयकरणमा बृद्धि गर्नुका साथै दस्तावेजीकरणमा समेत महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको हुन्छ। थारू भाषा नेपालको प्राचीन भाषा, बोलीचालीमा सशक्त रहेको भए पनि लेखकीय हिसाबले सबल रहेको देखिँदैन। थारू हकहित र संस्कृतिको संरक्षणका लागि थारू कल्याणकारिणी सभाको स्थापना पश्चात यसले थारू भाषालाई जोड्ने प्रयास नगरेको भने होइन, तर त्यसको बाबजूद पनि विभिन्न आरोह-अवरोह पार गर्दै थारू भाषाले स्थायित्व लिन सफल भएको छ। मानकीकरणका लागि थारू कल्याणकारिणी सभाले प्रकाशन गर्दै आएको "थारू संस्कृति पुस्तक" पहिलो पटक २०३३ सालमा प्रकाशन भएको थियो। थारू मानकको सम्बन्धमा विभिन्न किसिमको बहस र छलफल भए पनि लोकतन्त्रको स्थापना पश्चात यसले एउटा संवैधानिक हकका रूपमा स्थान ग्रहण गरेको छ। तत्पश्चात थारू मानक भाषाको सम्बन्धमा विभिन्न विद्वानहरूको लेख, छलफल, बहस जस्तो कार्यक्रम भई नै रहेको सन्दर्भमा संवैधानिक आयोगको रूपमा रहेको थारू आयोगबाट भक्तपुरको बोडेमा भएको कार्यशाला गोष्ठी र त्यसबाट पारित भएको बुँदाहरूका आधारमा थारू भाषा लेखनशैली निर्देशिका निर्माणका लागि थारू भसा साहित्य केन्द्र नेपालसँग सम्झौता भए अनुरूप यस केन्द्रले थारू आयोगको सहयोग तथा थारू कल्याणकारिणी सभाको समन्वयमा दान राज रेग्मी, नेत्रमणी दुमीराई लगायत अन्य संघ संस्था र व्यक्तित्वहरू समेतको छलफल तथा राय सल्लाहलाई मध्यनजर गर्दै साझा लेखनशैली निर्माणका लागि थारू भाषा लेखनशैली अध्ययन अनुसन्धान गरी यो प्रतिवेदन तयार गरिएको हो। यो अध्ययनलाई १८ अध्यायमा व्यवस्थित गरिएको छ।

१.२ अनुसन्धान निर्देशिकाको उद्देश्य:

- नेपालभरीका थारू भाषामा समान लेखनशैलीको प्रयोग गर्ने।
- थारू भाषा लेखनशैलीमा एकरूपता कायम गर्ने।
- थारू मौलिक शब्दहरूको पहिचान तथा संरक्षण गर्ने।
- थारू भाषाको मौलिक शब्दहरू उच्चारण अनुसार लेख्ने बानीको विकास गर्ने।

१.३ सिद्धान्त:

- उच्चारणको सही प्रतिनिधित्व
- लेखनशैलीमा एकरूपता
- सिक्नका लागि सजिलो

- सुविधा र सहजता
- स्वीकार्य र सहमतिपूर्ण

१.४ विशेषता:

- यसले थारू मूल शब्दहरूलाई खोजी गर्नुको साथै संरक्षणमा टेवा पुऱ्याउँछ।

१.५ अध्ययनको क्षेत्र:

यस अध्ययनको क्षेत्र थारू आयोगबाट मिति २०७८ साउन ३१ गतेदेखि भदौ २ गतेसम्म भक्तपुरको कृषि विकास बैंकको तालिम केन्द्र, बोडेमा भएको थारू भाषा मानकीकरण कार्यशाला गोष्ठीबाट निकालिएको १२ बुँदे लेखन निर्देशिकालाई प्रमुख आधार मानेर नेपाल भरीका थारू समुदायले बोल्ने भाषा र प्रकाशन भएका विभिन्न सामग्रीहरू, थारू भाषा साहित्य, शब्दकोश, व्याकरण इत्यादि समेतको अध्ययन र बाक्लो थारू बस्ती रहेको ठाउँमा स्थलगत भ्रमण गरी विज्ञहरूको छलफल तथा अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रम गरी प्राप्त राय-सल्लाह र सुझाव समेत समावेश गरी अध्ययन प्रतिवेदन तयार गरिएको छ।

१.६ अध्ययनको विधि:

अध्ययनलाई नेपालको राष्ट्र भाषा नेपाली तथा अन्य राष्ट्र भाषामा प्रकाशन भएको मानक लेखनशैली निर्देशिका, भाषा लेखन सम्बन्धमा भएको प्रकाशन, लेख रचना, विभिन्न प्रतिवेदन तथा थारू आयोग र स्थानीय स्तरमा थारू कल्याणकारिणी सभा र अन्य संध-संस्था तथा व्यक्तिहरूलाई भेला(जम्मा) गराई छलफल तथा अन्तरक्रिया गरी थारू आयोग र थारु कल्याणकारिणी सभा समेतको समन्वयमा विज्ञहरूको उपस्थितिमा बृहत छलफल तथा अन्तरक्रिया गरी अन्तिम रूप दिइएको छ।

१.७ अध्ययनको औचित्य र महत्व:-

भाषा सञ्चारको माध्यम मात्र नभएर एउटा बन्धन पनि हो, जसले त्यो भाषा समूहलाई बाँधेर राखेको हुन्छ। भाषा समूह भित्र - बाहिर को-को पर्दछ ? त्यो भाषाले निर्धारण गरेको हुन्छ। मानिस चाहेर पनि यो बन्धनबाट मुक्त हुन सक्दैन। भाषाको कुनै सीमारेखा हुँदैन। थारू भाषाको संरक्षण, थारू समुदायको संस्कृति र पहिचानका लागि थारू भाषाको मानकीकरण आवश्यक रहेको छ। जसका लागि सबैभन्दा पहिले लेखाइमा एकरूपता कायम गर्नुपर्ने हुन्छ। यो अध्ययन प्रतिवेदनले लेखाइमा शुद्धिकरण गर्नुका साथै सर्व स्वीकार्यताका लागि महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ। यसले संवैधानिक सर्वोच्चता कायम गरी संविधानको धारा- ३२ मा रहेको भाषा तथा संस्कृतिको हकको कार्यान्वयनमा मद्दत गर्दछ। धारा-५७ मा रहेको राज्य शक्तिको बाँडफाँड अन्तर्गत तिनै तहको सरकारलाई जिम्मेवारी बोध गराउने काम गर्दछ। तसर्थ संवैधानिक तथा कानूनी हकको अन्तर्राष्ट्रिय मूल्यमान्यता सहित पहिचानका लागि पनि थारू मातृभाषा जोगाउन थारू भाषा लेखनशैलीको औचित्य र महत्व रहेको छ।

अध्याय-२

थारू र थारू भाषा

२.१ परिचयः

सामान्य अर्थमा भाषा सञ्चारको एक सशक्त माध्यम हो । यसको उद्देश्य कुनै माध्यमबाट खबर पठाउनु र प्राप्त गर्नु हुन्छ । नेपाली बृहत शब्दकोश (२०७७) अनुसार भाषा भन्नाले मनका भाव वा विचार अर्को छेउ प्रकट गर्ने सार्थक शब्द वा वाक्यहरूको समूह, आशय वा भाव व्यक्त गर्ने सार्थक ध्वनि समूह, वाणी, बोली, व्यक्ति विशेषले लेख्ने र बोल्ने ढंग, शैली, कुनै देशका बासिन्दाले बोलचाल गर्ने साहित्ययुक्त प्रचलित शब्दावली, कुराकानी, बातचित भनेर उल्लेख गरेको छ ।

आदिम कालदेखि थारू जातिको पनि आफ्नै भाषा रहेको छ । तर लेखनशैलीको अभाव र एक आपसमा सम्पर्क, सञ्चार तथा विचारको आदान- प्रदानको अभावले गर्दा थारू भाषामा क्षेत्र अनुसारको उच्चारण तथा अन्य भाषाको प्रभावले गर्दा सामान्यरुपमा हेर्दा केही फरक परेको देखिन्छ । सामान्य फरक देखिएता पनि थारू समुदायले प्रयोग गर्ने मौलिक शब्दहरू करिब करिब उस्ता-उस्तै रहेका छन् भने संस्कार र रहन-सहनमा पनि समानता रहेको देखिन्छ । अहिलेको आधुनिक समयमा छरिएर रहेको विविधता भित्रको एकता कायम गरी थारू भाषालाई अझ स्तरीय र लोप हुनबाट बचाउन थारू भाषा लेखनशैलीको आवश्यक्ता अपरिहार्य भएकोले थारू आयोगको सहयोग र समन्वयमा यो थारू भाषा लेखनशैली निर्देशिका अध्ययन प्रतिवेदन तयार गरिएको हो । लेखनशैली निर्देशिकाका लागि विभिन्न किसिमको प्रकाशित अन्य भाषाको लेखनशैली निर्देशिका, प्रकाशनहरू, विज्ञहरूको विचार तथा छलफल र स्थानीयहरूसँगको स्थलगत छलफल तथा थारू कल्याणकारिणी सभा लगायतक अन्य थारू सम्बद्ध संस्थाहरूसँगको अन्तरक्रिया र प्रकाशित पुस्तकहरूको अध्ययनबाट यो अध्ययन प्रतिवेदन तयार गरिएको हो । थारू भाषाको आफ्नै लिपि रहेको भनिए तापनि त्यसको तथ्यपरक अनुसन्धान र लिपि निर्धारण भइनसकेको हुनाले देवनागरी लिपिलाई नै प्रयोग गरिएको छ भने देवनागरी लिपिमा लेखिएको अन्य भाषाको व्याकरण तथा शब्दकोशलाई समेत आधारको रूपमा लिइएको छ ।

२.२ थारू

थारूहरू नेपाल बाहिरको अन्य कुनै भौगोलिक क्षेत्रबाट बसाई सरी आएको प्रमाण पाइँदैन साथै नेपाल भित्रको आफ्नो भौगोलिक सीमाभन्दा बाहिर गएर वैवाहिक सम्बन्ध राख्ने परम्परा पनि उनीहरूमा पाँइदैन । आधुनिक लेखक, अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरू र राज्यको कानूनी व्यवस्थाले सृजना गरेको विविध परिभाषाबाट थारूहरू भूमिपुत्र, प्रथम बासिन्दा, जाति, जनजाति समुदाय, आदिवासी मान्ने गरिएको छ । ज्ञात इतिहासको आधारमा जमिनको सुरुवाती प्रयोग गर्ने मानव समूहलाई प्रथम मानव भन्न सकिन्छ र यस अर्थमा थारूहरूको नाम सगौरव लिन सकिन्छ । थारू इतिहास अध्ययन प्रतिवेदन (२०७९) ।

थारू जातिलाई सभ्यताका अग्रदुत भन्ने गरिन्छ। यसले पनि थारू भाषाको सुरुवात प्रथम मानवसँगै भएको सहजै मान्न सकिन्छ।

नेपालको राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार नेपालमा थारूको जनसंख्या १८ लाख ७ हजार १२४ र राना थारू ८३,३०८ समेतलाई जोड्दा १८,९०,४३२ हुन आउछ। यो नेपालको कुल जनसंख्या २ करोड ९१ लाख ६४ हजार ५७८ को ६.४८ प्रतिशत छ। यो जाति नेपालको चौथो ठूलो जातीय समूह हुन्।

आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान ऐन, २०५८ अनुसार नेपालका सूचीकृत ५९ वटा जातजातिमध्ये थारू एक आदिवासी जनजाति हो। नेपालको पूर्वदेखि पश्चिमसम्मको थरुहट तराई तथा भित्री मधेश क्षेत्र, भारतको उत्तर प्रदेश र बिहारमा समेत थारू जातिको बसोबास रहेको पाइन्छ। थारूहरूको भौगोलिक तथा बसोबास क्षेत्रलाई थरुहटको नामले चिनिन्छ। थारू जातिको बसोबास भएको हुनाले थरुहट नाम रहन गएको हो। (स्थाननाम-कोश, २०४४) ने. रा. प्र. प्रतिष्ठान।

थारू समुदायको छुट्टै भाषा, भेषभूषा तथा मौलिक संस्कृति, रहनसहन, खानपान, परम्परा, चालचलन, पर्व, साँस्कृतिक नाचगान, पहिचान तथा इतिहास रहेको छ। नेपालको २४ जिल्लामा झापा, मोरङ, सुनसरी, उदयपुर, सप्तरी, सिरहा, धनुषा, महोतरी, सर्लाही, बारा, रौतहट, पर्सा, मकवानपुर, चितवन, नवलपुर, परासी, रुपन्देही, कपिलवस्तु, दाङ, सुर्खेत, बाँके, बर्दिया, कैलाली र कंचनपुर जिल्लाहरूमा थारूहरूको बढी जनघनत्व रहेको छ।

नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान कमलादी काठमाडौंद्वारा २०३० सालमा प्रकाशन भएको पर्यायवाची शब्दकोशमा पेज १२७ देखि १३३ सम्ममा थारू भाषाको मौलिक शब्दहरू, त्यसको अर्थ र प्रयोग दिइएको छ। उक्त शब्दकोशमा रहेको थारू भाषी क्षेत्रलाई पूर्व मेचीदेखि पश्चिम महाकालीसम्मको तराई थरुहट तथा भित्रि मधेश क्षेत्रलाई थारू भाषी भनी उल्लेख गरिएको छ।

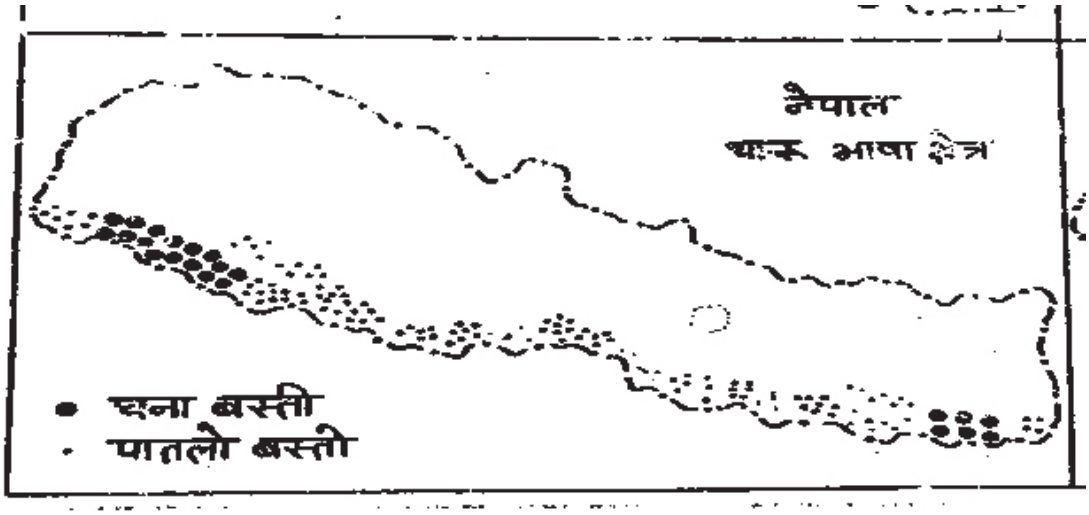

स्रोत : पर्यायवाची शब्दकोश, (२०३०) ने.रा.प्र. प्रतिष्ठान।

स्रोत : https://en.wikipedia.org/wiki/Tharu_languages

२.३ थारू भाषा :

थारू भाषा थारू जातिको मातृभाषा हो। यो भाषा थारू जाति जतिकै पूरानो भाषा हो। नेपालमा बोलिने थारू भाषामा क्षेत्रगत विविधता भएता पनि सबैको मूलरूपमा बोलिने मातृभाषा थारू भाषा एउटै हो। यो नेपालको पूर्वी र पश्चमी थारू लोक गीतहरूमा कुनै भिन्नता पाइदैन। केवल बोलचालको भाषा र क्रियाको प्रत्ययमा सामान्य फरक रहेको छ। यो भाषाको प्रारम्भिक नाम प्राकृत, जनभाषा, अवहट्ठ, देसील भाषा हुँदै अपभ्रंश भई आधुनिक भाषाको रूपमा रहेको छ। थारू आधुनिक नाम भएकाले थारूभाषा लेखिएको इतिहासमा भेटिँदैन तर अध्ययन गर्ने हो भने यही अवहट्ठ प्राकृत भाषाबाट नै अहिलेका यो जम्बूदिपीय आधुनिक भाषाहरू आएको देखिन्छ। हाम्रा यी आधुनिक सम्पर्कीय भाषाहरूमध्ये नेपाली, हिन्दी, मैथिली भाषाहरू भाषा स्तरीकरणको अभियानमा एक हजार वर्ष पहिलेनै आ-आफ्ना भाषाहरू स्तरीय बनाएका थिए। अहिले हामी सिङ्गो थारू समुदाय मिलेर थारू भाषा स्तरीकरण गर्न लेखनशैली निर्देशिका बनाउने काममा लागेका छौं।

अवहट्ठ (आवहट्ठ) जो आव+हट्ठ जहाँ आव भनेको पानी र हट्ठ भनेको स्थान (ठौर) अर्थात् दलदल, सीम ठाउँको भाषा हो, जुन स्थानका बासिन्दा भनेको आजका थारू हुन्। त्यसैले अवहट्ठ भाषा भनेको थरूहटको आजको थारू भाषा हो (सिंह, (१९६४)।

आजका थारू भाषा भनेको पहिलेका अवहट्ठ वा देशी भाषा हो। देशी भाषा भनेको गाउँघरमा बोलिने भाषा हो। यसलाई गाउँघरमा परापूर्वकालदेखि बोलिदै आएका स्थानीय भाषाको रुपमा बुझिन्छ। जहाँ थारूहरू माछा, गंगटो, घोङ्गी, सितुवा(सिपी) खाएर हजारौँ हजार वर्षदेखि यो मार्सील्याण्ड (दलदले जमिन जहाँ मलेरिया लाग्ने सम्भावना बढी हुन्छ) मा बस्दै आएका छन्।

महाकवि विद्यापति सिमरौनगढका (हालको बारा जिल्ला) थारू राजा शिवसिंहको दरबारिया विद्वान थिए। उनले थारू, संस्कृत र मैथिली भाषामा साहित्य रचना गरेका थिए। थारू भाषाका दुई महाकाव्यहरूमध्ये एउटा कीर्तिलता

र अर्को कीर्तिपताका हो। यी महाकाव्यहरूको भाषा थारू भाषा वा अवहट्ठ भाषा वा देसील भाषा रहेको छ। यसको पहिलो पेजमा नै कवि विद्यापतिले दुई पंक्ति यसरी लेख्नु भएको छ-

"देसिल बअना सब जन मिठा, तँ तैसन जम्पो अबहट्ठा "।

अर्थात् यो देसी भाषा सबैका लागि मिठो छ। त्यसैले म यो देसील भाषामै यी महाकाव्यहरू लेख्न लागेको छु (सिंह,१९६४)।

थारू भाषाको उत्पतिको सम्बन्धमा भाषाशास्त्रीहरूमा मतैक्यता छैन। यस भाषा प्रचलनको मुख्य क्षेत्र नेपालको तराई क्षेत्र हो। डा. कैलाश चन्द्र भाटियाको अनुसार थारू भाषा नेपालको तराई साथै भारतको गोण्डा तथा बहराइच जिल्लाको केही भागमा बोल्ने गरिन्छ। त्यस्तै डा. भोलानाथ तिवारीले पनि थारू भाषा नेपालको तराईमा थारू नाम गरेको आदिवासीद्वारा बोलिने जनबोली हो भनी स्वीकारेका छन् (कुमार,२००३)।

स्तरीकरण गर्नुको अर्थ थारूभाषा स्तरीय छैन भन्ने होइन। थारू भाषा सरल र धनी छ। त्यसैले यति लामो समयसम्म यो भाषा विभिन्न आरोह-अवरोहको बीच पनि अस्तित्वमा रहिरहेको छ। यो थारूभाषा आर्य पूर्वका (प्रि-आर्यन) भाषा हो।

अहिलेका भाषा-विज्ञान अनुसार यो आधुनिक थारू भाषा भारोपेली समूहको मागधी प्राकृत समूहबाट आएको हो। अहिले यो थारू भाषाको आफ्नो लिपिमा बृहत खोज अनुसन्धान भई निश्चित लिपि कायम हुन नसकेको अवस्थामा यो भाषालाई देवनागरी लिपिमा लेख्ने गरिएको छ।

पालि भाषा पनि अवहट्ठ प्राकृतकै एउटा रूप हो, जो त्यस समयको राज भाषा थियो। भगवान बुद्धले आफ्नो ज्ञान वा धर्मको प्रचार समेत यसै भाषामा गर्नु भएको थियो। राम्रो ज्ञान भएको हुनाले ज्ञानको सँगसँगै पालि भाषाको पनि खूब प्रचार भयो, तर अहिले अभिलेखमा र केही सिमित विद्वानहरू बाहेक नेपालमा पालि भाषाको प्रयोग भइरहेको देखिँदैन।

भारोपेली परिवार

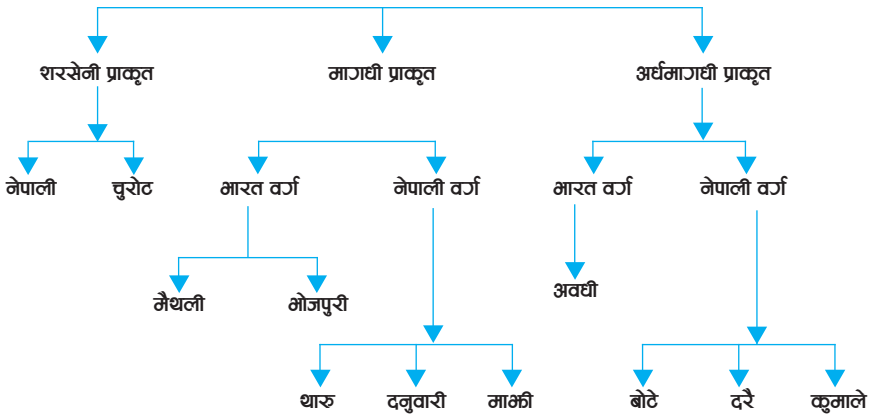

स्रोतः थारु दस्तावेज, (२०५७)

२.४ थारू लिपि:

जुनसुकै भाषा लिपिबद्ध गर्न वा लेख्न लिपिको आवश्यकता पर्छ। लेखाइ कुनै पनि भाषाको मूर्तरूप हो। लिपि कृत्रिम हुन्छ, तर पनि लिपि कुनै पनि भाषाको गरिमा हो। लिपि भाषालाई सजिलैसँग उसको मौलिक उच्चारण अनुसार लेख्न सकिने कुरो विचार गरेर बनाएको हुन्छ।

थारू लिपिका सम्बन्धमा गहन अध्ययन भएको देखिँदैन। अग्रजहरूका अनुसार त्यतिखेर गाउँघरका चैठसार (थारू विद्यालय) मा पढाइ हुँदाखेरीका वर्ण (लिपि) नै थारू लिपि हुन्। त्यतिखेर गाउँ पिच्छे चैठसारहरू हुन्थे र हरेक चैठसारका गुरुजी (शिक्षक) थारूहरू नै हुने गर्दथे। उनीहरूले लेख्ने वर्ण अहिले हामीले स्कूलमा लेख्ने वर्णहरूभन्दा केही फरक किसिमका थिए। त्यतिखेरका दस्तावेज, कागज-पत्रहरू थारू लिपिमा लेख्ने गरिन्थ्यो। जुन कागज-पत्रहरू चैठसारमा नपढेकाहरूका लागि पढ्न र लेख्न सहज थिएन। गाउँ घरमा सरकारी कारोवार गर्ने पटवारीहरू प्रायः सबै थारूहरू नै हुने गर्दथे। ती ऐतिहासिक लिखतहरू राम्ररी केलाउने हो भने थारू लिपि पत्ता लाग्न सक्छ। थारू प्रगन्ना प्रणालीको अन्त्य भई तत्कालीन सरकारले थारू पटवारीहरूले गर्ने काममका लागि केन्द्रबाट कर्मचारी खटाई प्रशासनिक लगायत अन्य कामको जिम्मा लगाएपछि थारू लिपिमा लेखापढी बन्द भएको हो। थारू पटवारीहरूले राखेको दस्ताबेजहरू सरकारले नै जिम्मा लिएको तथा बाँकी रहेका केही दस्ताबेजहरू पनि पटबारीहरूको देहावसान पछि चितामा नै जलाउने गरेको तथा फाल्ने गरेकोले हाल प्रचलनबाट हटेको हो। ती लिखतहरूमा थारू भाषा र थारू लिपि समेत रहेको थियो। हाल थारू भाषामा देवनागरी लिपि नै प्रयोग भइरहेको छ।

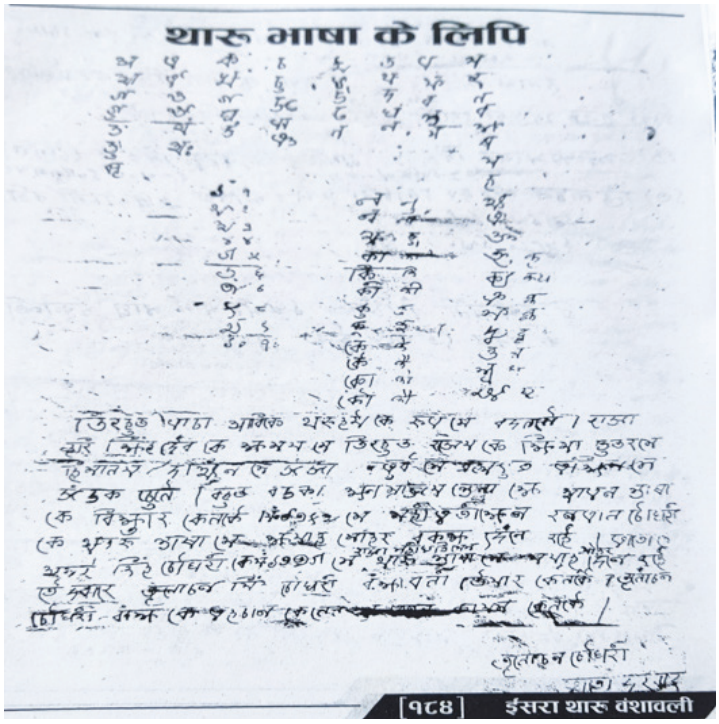

चौधरी, चन्द्रकान्त सिंह, (२०६४)

थारू भाषाको लिपिको बारेमा केही काम भएको जस्तो देखिन्छ, जुन सप्तरी निवासी सिमरौनगढको महरानी ईसरावतिका सन्ततिहरू पूर्व माननीय श्री चन्द्रकान्त चौधरीको थारू तिरहुत वंशावलीको किताबमा उल्लेख गरिएको छ। थारू लिपि पत्ता लगाउनका लागि छुट्टै बृहत खोज अध्ययन र अनुसन्धाको आवश्यक्ता रहेको छ। गौतम बुद्धसँग थारूहरूको सामिप्यताले थारूहरूको लिपि खोज्दा बुद्धसँग सम्बन्धित ब्रम्ही/धम्म लिपिको अध्ययन गर्नुपर्ने जरुरी देखिन्छ।

अध्याय- ३

थारू वर्णमाला

३.१ थारू वर्णमाला :

थारू भाषाको उच्चारण अनुसार स्वरवर्णहरू र व्यञ्जनवर्णहरूलाई निम्न तरीकाले व्यवस्थित गरिएको छ। यी वर्णहरूलाई शब्दकोशको वर्णाक्रम अनुसार थारू भाषाका लागि लेख्यको रूपमा निम्न तरिकाले राखिएका छन्। थारू भाषामा थारू मौलिक शब्दहरू निम्न अनुसारका कथ्य र लेख्य दुवैमा आवश्यक भएकाले कथ्यमा ७ वटा स्वरवर्ण र लेख्यमा १० वटा स्वरवर्णहरू निर्धारण गरिएको छ।

कथ्यमा ७ र लेख्यमा १० वटा स्वरवर्णहरू

कथ्य	अ	आ	इ	ई	उ	ए	ओ						
लेख्य	अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ए	ऐ	ओ	औ			

३.२ स्वरवर्ण (एकल) :

शब्दका सुरुमा, बीचमा र अन्त्यमा आउने स्वरवर्णका उदाहरणहरू निम्न अनुसार छन्।

वर्ण	स्थान	बनेका थारू शब्दहरू	नेपाली अर्थ
अ	सुरुमा	अनकर, अनहेर, अनमन, अनाज, अरगर, असोखा	अरुको, जुलुम, मनमुटाव, अन्न, स्थिर/अडकिन सकिने, फोहर ठाउँ
	बीचमा	भगत, भरन, कगना, डुह्नाअस	नाम विशेष, लय, एक किसिमको महिलाले लाउने गहना, दुहनलायक
	अन्त्यमा	बसन्त, चलत, गमक	नाम, चल्ने,वासना
आ	सुरुमा	आम, आदी, आँच, आमद, आङ, अमरुख, आकुर	आँप, अदुवा, ताप, आम्दनी, शरीर, मुर्ख, थप/अरु
	बीचमा	बिआह, बिथार, बिआइर, रिआज	विवाह, फैलाउनु, आराको धार मिलाउनु, अभ्यास
	अन्त्यमा	चुल्हिआ, चिल्हौरिआ, खढिया, खटिया	चुलो, चिल, खरायो, खाट

इ	सुरुमा	इजोत, इपार, इन्तजाम, इजौरिया, इलम	उज्यालो, नदिको वारी, व्यवस्था, महिनको शुक्ल पक्ष, सीप
	बीचमा	कोइया, गाइर, महताइर, ठाइढ, आइट, कोदाइर, माइट	तेल निकाल्ने सानो डाडु, गाली, आमा, हाँगा, टर्रो स्वाद, कोदालो, माटो
	अन्त्यमा		
ई	सुरुमा		
	बीचमा		
	अन्त्यमा	छेगरी,फेंफी,ढेंकी,	बाख्रा, नाकको फुली, ढिंकी
उ	सुरुमा	उमहर, उमकल, उगहैन, उजर, उगरल, उजर्ना	उता, तर्सिएको, इनारबाट पानी निकाल्न प्रयोग हुने डोरी, सेतो, बाँकी रहेको, भत्काउनु
	बीचमा	बउवा, झमकौउवा, छउर, थउर, अउंट, गेउरी	बाबु, छिटो ताल भएको लोक प्रिय गित, खरानी, थारू, दुधलाई उबाल्नु, भंगेरा
	अन्त्यमा	चलाउ, पैहराउ, कमाउ, बिकाउ, माउ	चलाउनु, लुगा लगाउने काम, गोडमेल, बिक्रिका लागि, आमा
ए	सुरुमा	एकैस, एहेन, एकरा, एलहा, एरी,	एक्काईस, यस्तो, यसलाई, आएको, एडी,
	बीचमा	कएक, गएल, खाएल	कती, अनुपस्थित,खाए
	अन्त्यमा	काए, पगलाए	किन, पागल
ओ	सुरुमा	ओनङ, ओकर, ओगर, ओरा, ओझरल,ओडरा	त्यसरी, उसको, कुर्नु, सकाउ, अल्झेको, मुसा मार्ने औजार
	बीचमा	आघेओर, पिओर, मटोओर,	आगाडितिर, शुद्ध, चिम् टियालो माटो बढी हुनु
	अन्त्यमा	आओ, खाओ	आउनु, खाउ

३.२.१ स्वरवर्ण (दित्व)

थारू भाषामा दित्वस्वरको वितरण :

दित्वस्वर	उदाहरण
/अउ /	अउरे-अर्को
/आउ /	आउर-अरु
चाउर-चामल	
/अइ /	बैठ -बस्नु
अइबे-आउँछस	
/आइ/	आइटा -आउँदैछ
भुखाइल -भोकाएको	
/ इउ/	तिउन- तरकारी

दित्वस्वर	उदाहरण
भिउन -डरलाग्दो	
/एइ/	येइबैर-यहि पल्ट
येइलिय -आउनुभयो	
/उइ/	बोलुइया- बोल्ने मान्छे
/एउ/	जेउना -खाना
गेउहु-गहुँ	
/इअ/	पिअ-पिउनु
/इए/	पिए-पिउँथ्यो

३.२.२ लघुत्तम युग्मः-

कुनै एउटा शब्दमा एउटा वर्णलाई अर्को कुनै वर्णले विस्थापन गर्दा अर्थ फरक पर्न जान्छ भने त्यो छुट्टै वर्ण हुन्छ।

क / ख	काँच (काँचो)	खाँच (मिलाउने काम)
क / ग	काल (मृत्यु)	गाल (गाला)
ख / घ	खाम (खाम)	घाम (पसिना)
च / छ	चार (छाना)	छार (छाना लाउने काम)
ज / झ	जोर (ताकत)	झोर (झोल)
छ /झ	छान (छान्नु)	झाट (आँधि)
ट /ठ	टोर (पानि चुहिने)	ठोर (ओठ)
ट / ड	टार (घुम्मति)	डार (ढाँढ)
ठ / ढ	ठेकी (दही राख्ने भाँडो)	ढेकी (ढिकी)
त /थ	ताक (हेर्नु)	थाक (थुप्रो)

द / ध	दर (सिंगै)	धर (शरीर)
प / फ	पर (अर्को)	फर (फल)
प / ब	पाइन (पानी)	बाइन (बानी)
ब / भ	बात (कुरा)	भात (भात)
म / न	मान (सम्मान , आदर)	नान (ल्याउनु)
य / व	यार (साथी)	वार (प्रहार)
र / ल	रास (थुप्रो)	लास (शव)
स/ह	रस (रस)	रह (पख)

३.३ व्यञ्जन वर्ण:

थारू मानक भाषाको व्यञ्जनवर्णहरूको हकमा कथ्यमा २९ वटा र लेख्यमा ३६ वटा व्यञ्जनवर्णहरू हुने गर्दछन् तर लेख्यमा तत्सम, तदभव र आगन्तुक शब्दहरू जस्ताको त्यस्तै लेख्ने भएर देवनागरी लिपीका सबै वर्णहरू चाहिन्छन ।

कथ्यमा २९ वटा व्यञ्जनवर्णहरू:

क	ख	घ	घ	ङ
च	छ	ज	झ	
ट	ठ	ड	ढ	
त	थ	द	ध	न
प	फ	ब	भ	म
य	र	ल	व	
स	ह			

लेख्यमा ३६ व्यञ्जनवर्ण:

क	ख	ग	घ	ङ
च	छ	ज	झ	ञ
ट	ठ	ड	ढ	ण
त	थ	द	ध	न

प	फ	ब	भ	म
य	र	ल	व	श
ष	स	ह	क्ष	त्र
ज्ञ				

उच्चारणको आधारमा थारू भाषामा ३६ वटा व्यञ्जनवर्णहरू पाइन्छ। यी वर्ण अनुसारको थारू शब्दहरू र त्यसको नेपाली अर्थ निम्न अनुसार रहेकोले त्यसलाई यसरीनै प्रयोग गरिन्छ।

३.३.१ ब्यञ्जन वर्णबाट बनेका थारु शब्दहरु:-

शब्दका सुरुमा, बीचमा र अन्त्यमा आउने व्यञ्जनवर्णका उदाहरणहरू निम्न अनुसार छन्।

वर्ण	स्थान	बनेका थारू शब्दहरू	नेपाली अर्थ
क	सुरुमा	कनिया, केनङ, कनपैट, कलेमचे	दुलही, कसरी, कनचट्ट, विस्तारै
	बीचमा	मोकरा, बोकल, ढकनी, तकथा, धकल, पकर, फेकलहा, कट्करी	माकुरा, बोकेको, एक प्रकारको माटोको भाँडो, काठको बक्ला (फल्याक), धकेल, समात, फालेको, पोकते धान
	अन्त्यमा	झाँक,लरक, चटक, पटक, फटक, सटाक, गमक, झरक, झौंक, धकपक	खन्याउ, लम्क, तमासा, पछार, नाङ्लोले अन्न निखार्नु, तुरुन्त, सुगन्ध,राप, आगोमा हाल्नु, अलमल
ख	सुरुमा	खता, खरही, खबौनी, खर, खचर, खहखह, खटा,खधकल, खपा, खरा, खरखराह, खपरी,	खाल्डो, खरायो, रोटी बनाउने काठको साँचो, खरकुटकुट, बदमास, रापलो आगो, अमिलो, उम्लेको, खापा, खरेटो, खम्रो, चावलको भुजा भुटने माटोको वर्तन,
	बीचमा	कौंखरा, सुखलहा, देखल, पाखन,जोखल, निखार, राखल, भाखल, साँखर, पैखना/पखना	गंगटो, सुकेको, देखेको, ढुङ्गा, जोखेको, चिन्ह, राखेको, कबुल गरेको, एक किसिमको सर्प/साँगुरो,प्वाँख
	अन्त्यमा	भाखा, काँख, खौंख, कारिख, राख, अबरख	कबुल गरेको, काँखी, भिक्नु, भाडामा लागेको आगोको कालो राप, खरानी, एक प्रकारको फल

ग	सुरुमा	गरमी, गमछा, गरा,गल, गचा, गरै, मुरै, गैंहर	गर्मी, गम्छा, घाँटीमा केही कुरा अडकिनु, झम्पल, सनो खम्बा,एक प्रकारको माछा, मुला, गहिरो
	बीचमा	चुगला, खागल, करगर, जोगलहा, उगरल, छगरा, छनगर, मैगर	कुरा लगाउने व्यक्ति, जरुरी, बलियो, बचाएर राखिएको, उब्रेको, भाले बाख्रा, सुन्दर , मिलनसार
	अन्त्यमा	जाग, भोग, जोग, बिजोग, फुलुंगा	ननिदाउ, खेप्नु, बचाएर राख्नु, बिजोग, फोका
घ	सुरुमा	घसार, घमौरी,घैला, घुरी, घुर, घोंक, घिनाह, घजार,घघरा, घनगर	गाईवस्तुलाई घाँस खुवाउन बनाएको चीज, गर्मीले शरिरमा निस्कने सानो सानो फौसरी, घैंटो, डोरी, फर्किनु, घोल्नु, रड्डी, झोल पदार्थलाई घोल्ने काम, घाघर, घना/बाक्लो
	बीचमा	उघरल, बसघरा, पिघल, बघहा, लघही,	उघारेको, पाहुना बस्न तथा समूहमा छलफलका लागि बनाइएको घर, पगल्नु, शरीरको मासु बटारिनु, पिसाब
	अन्त्यमा	जाँघ, माघ, मेघ, घोघ, घेघ	तिघ्रा, माघ महिना, बादल, घुम्टो, गलगाँड
ङ	सुरुमा	ङ्याक	घाँटी निमोठ्नु, नियन्त्रणमा लिनु
	बीचमा	नङट, नङटे, नेङर, घोङही, गोंङर, सोंङर, जङहा,	उच्छृङ्खल, नाँगो, लङ्गरो, घोङ्ही, चितुवा, आफ्नो ठाउँ भन्दा अन्तै दाँत निस्कनु, मान्छे जान सक्ने तर गाई वस्तु पार नहुनको राखिएको अबरोध
	अन्त्यमा	मिरदङ, सङ, बेदरङ, हुरदुङ, टाङ	एक किसिमको ठूलो मादल, साथ, नमिलेको, हतपत्त कुरा नबुझ्ने आफ्नै तालमा गर्ने व्यक्ति, खुट्टा

च	सुरुमा	चहक, चरकल, चटान, चटा, चुटा, चटक, चमेटा, चट्वा	हुनु, चर्केको, खुला पथरिलो ठाउँ, चटाउनु, चिम्टा, जादु, हातको हत्केलाको भाग, काठको डाडु
	बीचमा	कचक, खचर, पिंचास, घचनाइर, बचरु, बचन	बिझ्नु, बदमास, भुतपिंचास, लाटो, घोडाको बच्चा, बोली
	अन्त्यमा	पाच, साँच, खाँच, किच, घिंच, घेचचेच	दाग बस्ने गरी शरीरमा छाप्ने काम, सत्य, केही कुरा बनाउने भाँडो, कुल्चनु, तान्नु, घाटीको जैविक बाँध
छ	सुरूमा	छगरा, छहकल, छनगर, छटु, छहाइर, छपरा, छटिया	खसी, फुर्तीसाथ, राम्रो, चलाक, छायाँ छाप्रो, च्याउको एक प्रजाति
	बीचमा	कछगर, गछल, पछरल, बिछल, छछर, मछरी	अलि बाक्लो, कबुल गरेको, फैलिएर रहेको, छानेको, सर्नु, माछा
	अन्त्यमा	गछ, चाँछ, गाछ, माछ, पोंछ, मोछ	जरिवाना, माछा मार्ने एक किसिमको साधन, रुख, माछा, पुछ्नु, जुंगा
ज	सुरुमा	जहान, जलखै, जहर, जडहा, जवान, जतन, जरुवा, जन, जसन	परिवार, खाजा, विष, गाई बस्तु पार नहुनको राखिएको अबरोध, युवा, स्यहार सुसार, पधेंरो, मजदुर, हातमा लगाउने गहना
	बीचमा	उजर, काजर, गरज, छजल, बटकोही, पाँजर	सेतो, गाजल, जरुरी परेको, हात र शरिरको बीच, कथा, छेउ
	अन्त्यमा	भाँज, बाज, पियाज, साजबाज, परहेज, पिज	चलाउनु, बोल्नु, प्याज, सजिसजाउ, खानपानमा केहि त्याग्नु, पिव
झ	सुरुमा	झखरा, झटहा, झनकाह, झख, झर, झामरल	झारपात, झटारो, झनक्क रिसाउनु, त्यतिकै बसिरहेको, तल ओर्लनु, थाकेको
	बीचमा	ओझरा, बझहा, सोझहा, सोझगर, ओझर्याल, भझहा, रिझल, मझहा	अल्झिनु, पासोमा पार्नु, सिधा, सिधा रहेको, बल्झिएको, गाईवस्तुलाई खुट्टामा हुने रोग, पाकेको, काठको धुर्रा
	अन्त्यमा	समझ, बोझ, झाँझ, साँझ, सोझ	बुझ, भारी, ठूलो भाँडो, साँझको धुप दिने काम, सिधा

ट	सुरूमा	टग, टघरल, टटका, टपटप, टबना, टकवा	एकदम कमजोर, बगेको, ताजा, थोपा थोपा, पानी जमेको ठूलो खाल्डो, सुतली बाँटने औजार
	बीचमा	मोटगर, पटक, छिटकल, झटक, लटक, चटक, पटकी, टटका, सटका	मोटो, पछार्नु, छर्केको, जोरले तान्नु, झुन्डिनु, तमासा, सानो गुन्द्रि, ताजा, लट्ठी
	अन्त्यमा	खोंट, चोट, फटक, लट, सोट, घोंट, कुरकुट	नङले केहि निकाल्नु, हिर्काउनु, नाङ्गोले अन्न निखार्नु, दुब्लो, सर्को, निल्नु, बढारेको फोहोर, साना मसिना टुकराहरू
ठ	सुरुमा	ठठा, ठक, ठग, ठहक्का, ठढभसकी, ठनुवा	लट्ठीले हिर्काउनु, ठग्नु, ठग्ने ब्यक्ति, जोरले हाँस्नु, अक्क न बक्क उभिनु, देव स्थल
	बीचमा	कठगर, गिठर, जेठरैत, बैठकी, हठका, भरठर	कडा, गाँठो, गाउँको जेठो व्यक्ति, कुनै कामका लागि बोलाउने छलफल, जोरले हाँस्नु, भतमास
	अन्त्यमा	साँठ, जेठ, हेठ, जैंठ, डैंठ, मुठ	पठाउने काम, जेठो, तलभर्नु, पोखरीको बीचमा राखिने लिंगो, दियो बाल्नलाई बनाएको साधन,(पानस), पहिलो मुठो
ड	सुरुमा	डबरा, डगर, डमहा, डगमग, डटकरोर,	सानो पोखरी, फराकिलो बाटो,पाक्नलाई तयार अवस्था, हल्लिरहने अस्थिर, एक किसिमको जंगलमा हुने तरकारी (तामा)
	बीचमा	मडर, निडर,	थारूको एक थर, नडराउने
	अन्त्यमा	फोड, तोड, भडकल, भहैड, मर्जाड	फोड्नु, तोड्नु, तर्सिएको, भत्किनु, सम्मान

ढ	सुरुमा	ढकना, ढहल, ढढी, ढकिया, ढङ, ढरकाह, ढमार	माटोको छोप्ने भाँडो, भत्केको, सुतेको, बाँसको भाठोको टाट, बाँसको चोयाले बनाएको समान राख्ने भाँडो, जान्ने,ओरालो, माघी पर्वमा गाउने लोक गीत
	बीचमा	कढहा, ओढनी, कोढही, ढोढनी, चढता, खोढरार,	रुखा लागेको बेलामा खाने झोल पदार्थ, ओढ्ने कपडा, बिरुवामा भर्खरै पलाएको टुस्सा, नाइटो, उकालो, गुफा जस्तो
	अन्त्यमा	कोइढ, चढ, गढ, पढ, लोढ, मढ	अल्छी, चढ्नु, अक्सर बस्ने स्थान, पढनु, टिप्नु, मौरी
त	सुरुमा	तसला, तमा, तर, तमधैल, तरवा	कसौरी, चामाल नाप्नलाई बनाएको काठको भाँडो, तल, पितलको गग्री, पैताला
	बीचमा	कतरा, गतर, छहतर, पातर, बाँतर, मन्तर	एक किसिमको झार, शरीर,फटिचर, पातलो, बिरामी भएको बेलमा खान नमिल्ने चिज, मंत्र
	अन्त्यमा	आछत, करत, छाता, झरैत, पटकैत	पुजा गर्ने चामल, गर्नु, माहुरीको चका, झर्दै, पछार्दै
थ	सुरुमा	थकरा, थपरी, थम, थर, थरुहट, थला	कपाल कोर्ने घरेलु साधन, मुख सानो भएको माटोको भाँडो, केराको थम, बिउ(बिउ उमार्नु), थारूबासी क्षेत्र, सानो बिरुवालाई हिलो माटोले बेरेर राख्ने काम
	बीचमा	चेथरा, पथरल, पत्थर , मथमुरैन, भथरैत	टालो, आनन्द सँग बसेको, ढुंगा, ब्रतवन्ध, सुकसुक रुनु
	अन्त्यमा	माथ, हाथ, गाँथ, सामर्थ, नाथ	शिर, हात, गुथ्ने काम, सक्षम, वस्तुभावलाई नियन्त्र गर्ने नाकमा लगाउने डोरी

द	सुरुमा	दर, दरमाहा, दतुवाइन, दराइर, दरद, दरदमेदा	नच्यातिएको, तलब, दाँत माझ्ने साधन, चिरा परेको, दर्द, एक किसिमको रुख
	बीचमा	ओदरल, बेदरा, गदरा, चदरा, खोदहा, दालिदर	उप्केको, केटाकेटी, सुरुको दुध, जस्ता, ट्याटु, भुतपिचास
	अन्त्यमा	बरद, गाइद, गद, मरद	गोरु, बाँसको बीचको सेतो भाग, ढोलकको भित्री भागमा टाँसिएको लस्सादार पदार्थ, लोग्ने मान्छे
ध	सुरुमा	धनिक, धनी, धमधुसरी, धमक, धसा, धरिया,धनुख	मालिक, लोग्ने, शरीर धुलाम्य भएकोलाई बोलाउने शब्द, लम्किनु, माछा मार्ने बाँसले बनाएको साधन बिस्टी, धनुष
	बीचमा	खोधहा, गधहा, साधल, अधहा, खौधला, लधहा	गोदना, गद्धा, जाँचेको, आधी, खोल्डो, हलोमा पालो र हरिसलाई बाँध्ने डोरी (नारा)
	अन्त्यमा	साध, बध, मौध, पैध, बोध	बसमा ल्याउनु, हत्या, माहुरी, ठुलो, फकाउनु
न	सुरुमा	नर, नडट, नजैर, नस, नरहेल, नडटे, नक्टा	पुरुष, उच्छृङ्खल, दृष्टी, नशा, मुर्ख, नाङ्गो, एक प्रकारको झार
	बीचमा	गनह्याल, घनगर, चननहार, झनकाह, ठनका, छनक्या	गन्हाएको, बाक्लो (नजिकै नजिकै), घाँटीमा लगाउने थारू गहना, झनक्क रिसाउने, चट्याङ्ग, मुसा मार्ने हतियार
	अन्त्यमा	पारन, आन, चान, छान, सान, चम्पन	उपवास पछि विधिवत खानपानको सुरुवात, ल्याउनु, चन्द्रमा, छान्नु, तिखार्नु, खुशी

प	सुरुमा	पता, पतरा, पहु, पगरी, पमैरिया, पन्वा	पात, पात्रो, लोग्ने, पगडी, गीत गाएर मागी हिंड्ने ब्यक्ति, बुट्टा
	बीचमा	आपन, छुपल, आपन, टिपकल	आफ्नो, लुकेको, आफ्नो, भाँडो भरेर चुलिएको अवस्था
	अन्त्यमा	साँप, खिप, खेप, लेप, गपसप, अलप	सर्प, हुक, पालो, लिप्नु, कुराकानी, विलय
फ	सुरुमा	फर, फजका, फराक,फटक, फना, फरहर, फसेल	बिंया, अनावश्यक गप गर्नु, फराकिलो, नाङ्लोमा अन्न सफा गर्नु, पासो, फट्ट जवाफदिने खालको, सम्थर बराउ
	बीचमा	जाफर, कफन, सफर, अफवाह, आफत, ओफरी, उफरा,	एक किसिमको आयुर्बेदिक औषधी, कात्रो, यात्रा, अनावश्यक हल्ला, समस्या, गुइँठा, उपियाँ
	अन्त्यमा	भाफ, झौफ, नाफ, सेफ	बाफ, पानीमा हाम फाल्नु, एक किसिमको हरियो चिप्लो साग, सिंगान
ब	सुरुमा	बखरा, बगहा, बछर, बनह, बलगर, बठिन्या	हिस्सा, माँसपेशी बटारिनु, बर्ष, बाँध्ने काम, बलियो, तरुनी
	बीचमा	डबनी, हरबर, टबना, जेबर, डबला	माटोको सानो पानी राख्ने भाँडो, हतार, नदिले बनाएको ठूलो पानी जमेको भाग, गहना, काठको पन्यू
	अन्त्यमा	सब, करब, करिब	सबै, गर्नु, नजिक
भ	सुरुमा	भगल, भट, भनक, भसक, भन्सरिया,भर्कल	स्वाङ, घोप्टो, सुइँको, भासिनु, खाना पकाउने व्यक्ति, माटोको बिर्को
	बीचमा	बभना, भभरी, थभरल, छलभल	बाहुन, जमिनबाट पानी निस्कने मुहान, चुपचाप बसेको, छप्ल्याकछुप्लुक
	अन्त्यमा	काभ, जिभ, खभ, चोभ, डाभ	लेउ, जिब्रो, गाई बस्तु चराउनलाई निकाल्नु, चुस्नु, खर

म	सुरूमा	मरुवा, मगन, मझनी, मनाही, महताइर, मजहा	बिहे गर्ने मण्डप/देवथान, केही नबोलिकन बस्नु, रातको भोजन, आमा, परीक्षण
	बीचमा	गमन, चिमठी, जमरी, ठोमरी, चिमर, बेमटी	शुक्ष्म जानकारी, कमिला, चाँया, छालामा आउने बिबिरा, चाम्रो, च्याउको एक प्रजाति,
	अन्त्यमा	चिलम, खरम, हरदम, करम, लरम, चिमचाम	चिलिम, खराउ, संघै, कर्म, कोमलो, चुपचाप
य	सुरूमा	यकर, यते, यतेवते, यकिन, यहपार	यस्को, यता, अताउती, निश्चित, बारिओल्लो
	बीचमा	कायर, मयल, कायल, जायज, पियम, जियम	डरपोक, मैलो, बसमा, सही, पिउनु, जिउनु
	अन्त्यमा	मुदय, लय, जाय, ताय, ओसरिया	दुश्मन, कागज टाँस्नलाई पाकएको मैदा, जय, तावा, बच्चा न पाएको जवान भैसी
र	सुरुमा	रग, रगर, रन, रबी/रब्बी, रगबास,	शक्ति, दल्नु, युद्ध, बाली, तिघ्राको माथिल्लो भाग
	बीचमा	बरही, जरल, झारल, नरहेल, बरद	सिकर्मी, डढेको, झारेको, बदमास, गोरु
	अन्त्यमा	लैहर, माहुर, केकर, तिखार	माइती, एकप्रकारको प्राकृतिक बिष, कस्को, तिखार्नु

ल	सुरुमा	लहजा, लगले, लजौनी, लरना, लहास, लरबर	फाइदा, तुरुन्तै, लज्जाबती झार, अन्न भुट्ने बासले बनाएको साधन, शव, लल्याक लुलुक
	बीचमा	जलम, कलकतिया, कलर, जोलहा, जलखै, फुलरिया	जन्म, एक किसिमको आँप, सम्पति बिनाको, एक प्रकारको जाति, खाजा, फलफूलको बगैचा
	अन्त्यमा	अजबारल, अनठेकल, अनधोल, फाँसुल, झौसल, टहल	खालि गरिएको, ठेगान बिनाको, निस्साँसिनु, चुलेसी, रौ जलेको, घुमफिर
व	सुरुमा	वनङ, वकर, वह्या, वहलमान,वहिना, वहिम	त्यसो, उस्को, उही, बैलगाडी हाँक्ने व्यक्ति, उस्तै, त्यसैमा,
	बीचमा	छवरकनौन, खवर, हरवर, झवरझवर, जरावर	केटाकटीहरूसँग अनावश्य जिस्काएर दुःख दिनु, खबर, हतार, छिटोछिटो, घरको सबै सदस्यलाई दिने नयाँ लुगा
	अन्त्यमा	जबाव, तलाव, कहव, बास्तव, लौव, आव	जवाफ, तलाउ, भन्नु, साँच्चै, नयाँ, आउनु
स	सुरुमा	सकत, सरङ, सगरे, सरम, सटा, सहेर्ना, सखी	साह्रो, संसार, सबैतिर, लाज, टाँस्नु, सुरक्षित राख्नु, केटी साथी
	बीचमा	जसन, धसना, पसरल, असगर, लहसगर, फुसर, पसरा	थारू महिलाले लगाउने गहना, पहिरो, फैलिएको, ऐक्लै, ठूलो शरीर, निन्याउरो, अञ्जुली
	अन्त्यमा	बरिस, चास, फुलहाइस, पियास, जेउनास	वर्ष, एकतिरबाट मात्र हलो जोतेको, देउताबाट भक्तलाई फूल दिने काम, तिर्खा, दुलहा बस्ने ठाउँ
ह	सुरुमा	हकार, हर, हमार, हरौठ, हहास, हर्दी	हाक्नु/निम्तो, हलो, हाम्रो, हलो जोत्ने ठाउँ, जोडले हाँस्नु, बेसार
	बीचमा	जहर, ठहर, गहल, ढहल, पहल, सहरवा, डहल	विष, रुक्नु, कोच्चिएको, भत्केको, प्रयास, घर भित्रको गल्ली, आगोले डढेको
	अन्त्यमा	तबाह, परबाह, एकभगाह, ओगरवाह, पिन्काह, जोइकोह	दिक्दारी, मतलब, एकभागे, हेरचाह , रिसाउने प्रवृतिको, जुल्याहा

अध्याय-४

महाप्राण/मौलिक वर्ण

४.१ महाप्राणको वितरण:

कतिपय थारू शब्दहरूलाई देवनागरी लिपि अनुसार उच्चारण गर्दा र लेख्दा फरक पर्ने भएकाले महाप्राणको रूपमा उच्चारण अनुसार (ङ्ह, न्ह, म्ह, र्ह, ल्ह, ड़, ढ़) को प्रयोग गर्नु पर्छ।

महाप्राण	सुरुमा	बीचमा	अन्तमा
ङ्ह		सङ्हतिया - साथी	भुङ्ह - भूँई, नाङ्ह- पारगर्ने, जाङ्ह - तिघ्रा, थाङ्ह - मनन गर्नु
न्ह		अन्हर - अध्यारो	बाँन्ह - बान्धनु, चोन्ह - अबुझ, चेन्ह - चेतना,
म्ह		लम्हर - लामो	थम्ह - केलाको बोट, नाम्ह - काम्नु,
ल्ह		काल्ह/काल्हु -हिजो	चिल्ह - बाज, लेल्ह - लुलो, जिल्ह - अन्दाज
र्ह		पर्हम - पढ्छु तोर्ह - टिप्नु	धर्ह - शरीर, मुर्ह - नाइके, हुर्ह -तिहारमा गाई भैंसीलाई खेलाउने खेल
ड़		भड़क - तर्सिनु, पड़रु - पाडो, खड़की - महिलाले लगाउने लुगा	धाकड़ - साँढे, कक्कड़ - तमाखु केवाड-ढोका
ढ़		कुढ़ार - बन्चरो, हुढ़ार - स्याल प्रजातिको जङ्गली जनावर	कोढ़ - कलेजो, बुढ़ - वृद्ध, लुढ़ - जम्मा गर्नु

अध्याय-५

थारू मौलिक शब्द

५.१ थारू भाषाको मौलिक शब्दः

थारू भाषाको मौलिकता ह्रास नहुने गरी अन्य भाषाका शब्दहरू भन्दा फरक र अपभ्रंस नभएका शब्दहरूलाई थारू मौलिक शब्द भन्न सकिन्छ। यो थारू जातिको जनजिविका (जन्मदेखि मृत्युसम्मका आर्थिक, भौतिक, सामाजिक, साँस्कृतिक तथा पर्यावरण अनुकूलका लागि गरिने सम्पूर्ण क्रियाकलाप) सँग सम्बन्धित संज्ञान (हाम्रा पुर्खाले पुस्तौदेखि गरिल्याएको अभ्यास, अनुभव र अनुभूतिबाट सृजित ज्ञान) बोध (बुझिने) गर्ने शब्दहरू वास्तवमा थारू मौलिक शब्द हुन्। जस्तैः- कठौत, खटौली, खाइध, जतन, जाफरी, जौली, झटहा, झप्टी, झमटगर, झाँइट, झाँझ, झोंइट, झोख, झोर, झोरा, झौंखरा, झौहरा, टाट, टारी, करिया, पसैठ, बन्हन, बन्हैन, बरहनी, बाइरह, बोरैस, भभरी, भतार, भरम, भन्सिया, भरखर, भैरसक, महैन, अरसा, लगरी, लसा, लहसन, सथर, सनठी, सनकल, सैर, हकल, हथरा, हसौंत, हुकनाइ, हौली, हौंसली आदि।

अध्याय- ६

मौलिक शब्दहरूको श्रोत

६.१ थारू भाषाका मौलिक शब्दहरूको श्रोतः

(१) थारू जातिको मौलिक धर्म, संस्कृति, संस्कार, प्रथा, परम्परा, लत्ता-कपडा, प्रथा, चाडपर्व तथा रीतिरिवाज संचालन गर्ने क्रममा प्रयोग गरिने शब्दहरू जस्तैः पाबनी, जितिया, बरमथान, यमोसा, जखिन, पतरिथी, गुरो, बरहा, खिचरा, घुर्हेरी, सिरुवा, पितपितराइन, गुरही, बरघर, मरजाद आदि ।

(२) थारूहरूले प्रतिकुल वातावरणमा सामन्जस्यताका लागि अपनाएका जडीबुटी, औषधी, उपचार, खानपान, रहनसहन इत्यादिका लागि बनाइएका सामाजिक नियमहरूमा प्रयोग भइरहेका शब्दहरू जस्तैः- घोड्सावा, हरइ, बहेरी, कारीहरदी, याद, याँक, ख्वाँट, बायाद, गनपसारैन, छोंप, पाँच आदि ।

(३) परम्परागत कृषिकर्मका लागि प्रयोग गरिने औजार, कृयाकालप, पूजापाठ, बीउबिजन, विधि, पद्धति आदिमा प्रयोग भइरहने शब्दहरू जस्तैः हर, हरिस, पालो, लगना, फार, सबई, रासा, पटुहा, चिरैया, नासी, पटही, खोभनी, परहेथ, हरबा, हँसुवा, यारा, कलैन, जोती, जाबी, चौका, चरौहिया आदि ।

(४) थारू जातिले पहिचान गरेका वनस्पति, जीवजनाबर, चराचुरुङ्गीहरूको नामहरू जस्तैः लजौनी, उल्टाचिचरी, कचाई, लती, कैरजानी, गोइह, गोडी, खेंखरी, मेजुर, हाँसिन, गरा, भुटका, क्यारा, ढोकढोलैया आदि ।

(५) थारू जातिका पुर्खाहरूले गाउँदै आएका गीत, तन्त्रमन्त्रका शब्दहरू जस्तैः झार, गोहाइर, फुक, बान्ह, बिरहैन, चाँचेर, पराती, बैठकी, झमटा, बरमसा, लगुनी, भगैत, डगरोट, गाहा, बुझौली, सोरैठ, धुमरा, बृजभान आदि ।

(६) थारू जातिका खानपान, परिकार, भाँडाकुडा, गरगहना, पोसाक, बाजागाजाका नाम तथा त्यससँग सम्बन्धित शब्दहरू जस्तैः- काँखोर, कलौ, रोटी, निजई, चिचर, छाउर, पैनी, झाँझ, टडिया, पहुँची, पैरी, जसन, बाँक, मिरदङ, झाइल, डफु, तमौरा, बौंसली, रौराहर, किर्तनिया आदि ।

(७) शिकार खेल्न तथा माछा र माछा मार्न प्रयोग हुने औजार र कृयाकलाप गर्दा प्रयोग हुने शब्दहरू जस्तैः फना, ढह्र्या गुलेता, बनुख, बरछी, झोर, माछ, मछहैर, मछमरा , डेली, टोना, खौकीजाल, महजाल, छाँटी, टापी, धिमैर, धोसा, होका, थोथरी, माछ, रौह, बुयारी, सौरा, भाकुर, सिँगी, मुँगरी, भुना, गरै, गरचुनी, चेडा, पोठी, चेल्हा, गुला, गैची, लटा, छही, गोरा, डेरवा, चना, अन्हैर, नैनी, बछुवा, जलकपुर, दाइल, मौरसा, घौका, पटुवा, राइ, बथुवा, खेसारी, मुरै, मरचाई, कदिमा, अलहु, छिमरी, घेरा, भिँगनी, रामभिँगनी, सजवाइन आदि ।

थप शब्दहरूः पटदार, पटदारी, गोतिहर, काज, कजलारी, कखनी, कहवाँ, कालु, कोल्हु, खरिहान, खर्तुलाह, खती, खाभे, खोक, ओसरा(वसरा), गजहरिया, मोदहरिया, गेरुकी, गेरु, घुर, घन, घेघ, घोघटी, घौरा, घोघटी, ,घुसमस, चनुवार, छेकाबेडा, जोर्ती, जल्खरी आदि ।

अध्याय-७

थारू मौलिक शब्दहरूमा चन्द्रबिन्दु (ँ), पंचम वर्ण र पाउँबिन्दुको प्रयोग

७.१ चन्द्रबिन्दु:

वर्णको माथिल्लो भागमा दिइने चन्द्रमा आकारको चिन्ह (ँ) लाई चन्द्र विन्दु भनिन्छ।

अ, आ, उ र अन्य स्वरवर्णसँग नाके ध्वनि उच्चारण हुने शब्दमा चन्द्रबिन्दुको प्रयोग गरिन्छ। जस्तैः - साँप, पाउँ आँप, उँटवा आदि।

७.२ पञ्चम वर्णको प्रयोग:

शिरबिन्दुको सट्टा पञ्चम वर्ण (ङ्, न्, म्) को पनि प्रयोग गरिन्छ। जहाँ ङ को खुट्टा काटेर लेख्ने न र म आधी लेखिन्छ जस्तैः- ढेङ्ग, हन्सा, भम्की आदि।

७.३ पाउँबिन्दुको प्रयोगका नियम:

वर्णको तल दिइने थोप्लोलाई पाउँबिन्दु भनिन्छ। ड को उच्चारण 'ड' र 'र', छ भन्ने त्यस स्थानमा 'ड़' लेखिन्छ। त्यस्तै 'ढ' र 'र' को उच्चारणसँगै आउँछ भने 'ढ़' लेखिन्छ। जस्तैः- गोड़, घड़ी, झगड़ा, तड़क, पहाड़, बड़, बड़का, बड़की, बड़ाई, बड़ी, भड़क , महाड़, मुड़, भड़की, रगड़ा, लड़का, लड़की, लड़ाई, सड़क, बढ़हनी, नढ़हिया आदि।

अध्याय-८

ह्रस्व, दीर्घ 'इ', 'ई' र 'उ', 'ऊ' को प्रयोग

८.१ थारू मौलिक शब्दहरूमा ह्रस्व, दीर्घ 'इ', 'ई' र 'उ','ऊ' को प्रयोग र लेखन विधि:-

थारू मौलिक शब्दलाई उच्चारणको आधारमा ह्रस्व र दीर्घ दुवैको प्रयोग गर्नु पर्छ। प्रयोग गर्ने नियम निम्नानुसारको हुने छ :-

(क) थारू मौलिक शब्दहरूमा उच्चारण र बोली अनुसार ह्रस्वको प्रयोग रहेकोले शब्दको सुरु र बीचमा आउने सबै इकार, उकार ह्रस्व लेखिन्छ। जस्तैः सुरुमा - कियारी, खिच, गिरहत, घिनाह, चिच, छितनी, छिनार, जिना, झिङ, टिरहा, धुथरी, बिथार, बियाह, मिठ, मिर, मिल, लिखना, सिथ, सिधर आदि।

बीचमा - सिनुर, सुखिया, खिखिर, टिपटिपार, टिमटिम, फिकिर, लालटिरुस, आदि।

(ख) थारू मौलिक शब्दहरूको उच्चारण र लवजको अनुसार अन्तमा भएका सबै इकार दीर्घ लेखिनेछ। जस्तैः अदौरी, ओरनी, कखौरी, कनी, करची, करही, काठी, कुरथी, कुरी, खखरी, खपरी, खैनी, खोखरी, खोपरी, गेनहारी, गोचाली, घिरनी, घुरी, घेरी, चटनी, चपरी, चमेली, चेथरी, चोनही, चोरनी, चौतरी, छतरी, छाकी, छेरी, छोलनी, जेबी, जेमी, जोकरनी, जोती, झोन्गी, टारी, टोटी, डुगी, डेली, डोरी, ढेकी, ढेंढरी, ढोरनी, तरकारी, तेतरी, तेली, धुरहेरी, नथुनी, नोकरनी, पुल्टी, पैनी, पैनभोरनी, फोफी, भरदुलही, बकरी, बरही, बरी, बसनी, बाटी, बहेरी, बैहरी, भिखनी, भुतनी, भुसहारी, भोटी, माछी, मामी, मोटरी, मोरही, रोटी, लतरी, लती, लदी, लोटनी, सखी, सन्ठी, समती, सरही, सिधरी, हरचाली, हथेरी आदि।

(ग) थारू मौलिक शब्दको अन्तको उकार प्रायः ह्रस्व हुन्छ। जस्तैः आलु, कालु, काकु, कोल्हु, गैंडु, डफु, भालु, भाटु, सारहु आदि।

अध्याय-९

आगन्तुक शब्दहरू लेखन विधि

९.१ आगन्तुक शब्दहरूको लेखन विधि

थारू मौलिक शब्दहरू बाहेक अन्य भाषा (जस्तै नेपाली, हिन्दी, संस्कृत, अङ्ग्रेजी, मगर, तामाङ आदि) बाट आउने शब्दहरू थारू भाषाका लागि आगन्तुक शब्दहरू हुन् । आगन्तुक शब्दहरू निम्न प्रकारले लेखिनेछ ।

(क) तत्सम वा ञ, ण, श, ष वर्णहरूबाट बनेका शब्दहरू थारू भाषामा पनि जस्ताको त्यस्तै लेखिने छ । जस्तैः आदरणीय, प्रमाण, प्रणाम, परीक्षा, प्रबन्ध, प्रकाश, विकास, शिक्षा, चरित्र, अञ्चल, कक्षा त्रिभुज, त्रिकोण, मित्र, प्रवेश, ज्ञान, विज्ञान, भ्रमण, भ्रम, सृष्टि, दृष्टि आदि ।

(ख) आगन्तुक शब्दलाई बिगारेर लेख्दा अर्थको अनर्थ लाग्नेभए सो शब्दलाई थारू भाषामा पनि जस्ताको त्यस्तै लेखिने छ । जस्तैः वक्ता (बोल्ने मान्छे) - बक्टा (भाले हाँस), बन्दा-बन्दी (लकडाउन), बन्डा-बन्डी (पुच्छर नभएको जनावर), बात (कुरो) - बाट (बाटो) आदि ।

(ग) कुनै कुनै आगन्तुक शब्दलाई कोइनेज (coinage) गरेर थारू शब्द बनाई प्रयोग गर्न सकिनेछ। जस्तैः बुलडोजर- बलगरुवा, मोटरसाइकल- भटभटिया आदि ।

नोटः आगन्तुक शब्दहरूलाई सकेसम्म जस्ताको त्यस्तै लेख्ने ।

अध्याय-१०

श, ष, स को प्रयोग

१०.१ थारू मानक भाषामा श, ष, स को प्रयोग:

निम्न अनुसार हुनेछ -

तीनवटै वर्णहरू जिब्रोको विभिन्न स्थानबाट उच्चारण हुने गर्दछ। 'श' को उच्चारण जिब्रोको बीच भागमा तालुलाई छोएर हुने गरेकोले यसलाई तालव्य 'श' भनिन्छ। 'ष' को उच्चारण जिब्रोको टुप्पोले मुर्धालाई छोएर हुने गरेकोले यसलाई मुर्धन्य 'ष' भनिन्छ। 'स' को उच्चारण जिब्रोको टुप्पोले दाँतलाई छोएर हुने गरेकोले यसलाई दन्त्य 'स' भनिन्छ।

- थारू मौलिक शब्दहरूमा उच्चारण, ध्वनि र लवजलाई अध्ययन गर्दा शब्दमा हुने उच्चारण अनुसार एउटै 'स' को मात्र प्रयोग हुन्छ। जस्तैः- ससुर, सुनसान, सिर्हन्नी, सेवा, सिमर, सिंक, लसा, समती, सोहराई आदि।
- आगन्तुक शब्दहरूको हकमा तिनीहरूकै नियम अनुसार श, ष, स वर्णको प्रयोग गरिन्छ। जस्तैः- शिक्षा, शुद्धि, शरीर, शील, शराब, षडयन्त्र, षटकोण, कृष्ण, कोष आदि।

अध्याय-११

ब र व को प्रयोग

११.१ थारू मानक भाषामा ब, व को प्रयोग-

'ब' को प्रयोग दुबै ओठ जोडिएर उच्चारण हुन्छ भने 'व' ओठ र दाँतको सहायताले उच्चारण हुन्छ। 'ब' को पेट काट्नु पर्छ भने व पेट काटिदैन। थारू भाषामा 'ब' र 'व' को उच्चारणको आधारमा यस प्रकारले लेख्न सकिन्छ।

(क) 'ब' उच्चारण हुने शब्दहरूः नाम र विशेषण जनाउने शब्दहरू आएमा सुरुको वर्ण 'ब' लेखिन्छ।

- नाम - बरद, बोक्ला, बगिया, बेना, बोकटी, बालु, बनुक, बकरी आदि।
- विशेषण - बुढ़वा, बरियाठ, बैहरा, बढ़िया, बर आदि।

(ख) 'व' उच्चारण हुने शब्दहरूः नामको बीचमा र पुच्छारमा आउने शब्दहरूमा 'व' को प्रयोग गरिन्छ।

- नामको बीचमा - नेवार, पुवार, गुवार आदि।
- नामको पुच्छारमा - पटुवा, नटुवा, जुवा, लौवा, कौवा आदि।
- सर्वनामको सुरुमा - वोकर, वोकरा, वे आदि।

अध्याय-१२

विभक्ति

१२.१ विभक्तिको प्रयोग

शब्दहरूको बीचको आपसी सम्बन्धलाई कारक भनिन्छ र कारकको चिन्हलाई विभक्ति भनिन्छ। विभक्ति नाम र सर्वनाम पदको क्रियापदसँग सम्बन्ध जोड्ने तत्व हो। थारू मानक भाषामा पनि सम्बन्धित अगाडिको पदसँग विभक्ति जोडेर लेखिनेछ। थारू भाषाको विभक्तिहरू :- के, से, ले, मे, म ,पर आदि हुन्। जस्तैः - रमाके किताब, बाकसमे किताब।

विभक्ति (चिन्ह)

सि.न.	कारक		चिन्ह (विभक्ति)	उदाहरण-थारू, नेपाली	विभक्तिको नाउँ
१	कर्ता	काम गर्ने	--	राम खेल्कै/ राम खाइल (रामले खायो)	प्रथमा
२	कर्म	जुनमा कामको फल हुन्छ।	मे/म (मा)	किताबमे पढल्कै (किताबमा पढियो) गोझवम बा (खल्तीमा छ)	द्वतीया
३	करण	साधन, कारण	से (ले, बाट, द्वरा)	गुलेतासे/गुर्टासे पौरकी मारल्कै (गुलेलीले ढुकुर मारियो)	तृतीया
४	सम्प्रदान	जसका लागि गरिन्छ	के, लगिन, खातिर (लाई, लागि, निम्ति)	हमरलगिन किताब किनल्कै (मेरो लागि किताब किनियो)	चतुर्थी

५	अपादान	छुट्टिने ठाउँ	से (देखि, बाट)	बोनसे बाघ निकललै (बनबाट बाघ निस्कियो)	पञ्चमी
६	सम्बन्ध	नाता, स्वामित्व	के, क (को)	रामके किताब चियै (रामको किताब हो)	षष्ठी
७	अधिकरण	आधार	मे, पर (मा, माथि)	बाकसमे किताब छै /बाकसमे किताब बा (बाकसमा किताब छ)	सप्तमी
८	सम्बोधन	बोलाउने	हौं,हैयौ, रे, हरे, हरैं,(हे, हो, ओ,ए)	हौं, ठहर, हमौ जेबै/अइ, रुक मै फे जिम (ऐ पख, म पनि जान्छु)	सम्बोधन

अध्याय-१३

निपातको प्रयोग

१३.१ थारू भाषामा निपातको प्रयोग-

अर्थमा जोड दिनका लागि थपिने शब्दलाई निपात भनिन्छ। थारू भाषामा अगिल्लो शब्दसँग निपात जोडिदैन। जस्तैः-

थारू शब्द	थारू उदाहरण	नेपाली अर्थ
कि	हमहुँ जेबै कि ?	म पनि जान्छु ल।
कि	हमरो कहिहहे कि।	मलाई पनि भन्नु ल।
त	हम त थारूके बेटा।	म त थारूको छोरा।
ने/ना	यी काम कर ने/यी काम कर ना	यो काम गर न।
रे	तोहें जेबही त हेतै ने रे।	तिमी जाँदा हँदैन र।
त, टो	यिटा लोग कते गेलै त?/खैम टो।	यो मान्छे कता गयो त ?/खान्छु त।
ने, त	तोहें फेन लौटविही ने।	तिमी फेरि फर्कन्छौ त?

अध्याय-१४

संयुक्त शब्दहरू

१४.१ सयुक्त शब्दहरू करिब करिब उस्ता-उस्तै र सँगै आउने खालका हुन्छन । यसलाई थारूमा हाइफन राखेर लेख्ने चलन छ ।

थारू संयुक्त शब्द	नेपाली संयुक्त शब्द
धन-माल	धनसम्पति
आइग-पाइन	आगोपानी
पाइन-बिहाइर	हावापानी
तरक-भरक	तडकभडक
गाई-भैस	गाईभैसी
माल-जाल	वस्तुभाव
धिया-पुता	केटाकेटी

अध्याय-१५

संयुक्त क्रिया

१५.१ संयुक्त क्रियाहरू

थारू भाषामा प्रायः दुईवटा क्रियाहरू गाँसिएका हुन्छन् जहाँ पहिलो क्रिया मूल अर्थ दिइरहेको हुन्छ भने दोश्रो क्रियाले केही वास्तविक अर्थ बोकेको हुन्छ। यस्ता संयुक्त क्रियाहरू अलग अलग अथवा आवश्यकता अनुसार जोडेर लेख्नु पर्छ, तर सहायक क्रिया छुट्याएर लेख्नुपर्छ। जस्तैः

थारू संयुक्त क्रिया	नेपाली अर्थ
पढे पर्तै पढे के परतै पर्हे परठ	पढ्नु पर्छ
पढे खोज्छिन पढे चाहैछै पढेक चाहेसी पढे के चाहत बानी पर्हे चाहटा	पढ्न चाहन्छ
पढे सक्बै पढे सेकम	पढ्न सक्छु

थारू संयुक्त क्रिया	नेपाली अर्थ
पढी देबौ पैढ देबौ पर्ह डेम	पढी दिन्छु
पढे लगैबो पढेले लगैबौ पढे लगैबै पढेके लगैबै पढेके लगैबौ	पढन लगाउँछु

अध्याय-१६

विराम चिन्ह

१६.१ थारू मानक भाषामा विराम चिन्हको प्रयोग-

थारू भाषामा पनि नेपाली भाषा जस्तै विराम चिन्हको प्रयोग हुन्छ। थारू भाषामा विराम चिन्हहरूको प्रयोग निम्न अनुसार हुन्छ।

चिन्ह र प्रयोग

चिन्ह	नाउँ	अर्थ	उदाहरण
।	पूर्ण विराम	काम पुरा भएको।	राम भात खेल्कै। भात खाने कुरो पुरा भएको
,	अल्प विराम	विभिन्न कुराको बोध भएको	हम भात, दाइल या तिमन खेलियै।
;	अर्ध विराम	बढी काम हुने	हम भात खेबैइ; उ बजार जेतै ।
?	प्रश्नवाचक	प्रश्न गर्ने	आई कथी खेलिही ? कब जइबो ?
!	विस्मयादिबोधक	हर्ष, आश्चर्य बोध हुने	आहा ! कतेहेक सुन्दर। आहा! कट्ना सुग्घर।
:	विसर्ग	पुरक शब्द।	यी कामसव करः उठ,पढ, जो।
“ ”	उद्धरण चिन्ह	प्रत्यक्ष कथन	गुरु कहल्कै, “खौबके मेहनत कर“ ।

अध्याय-१७

१७.१ थारु भाषा मानकीकरण कार्यशाला गोष्ठीका निर्णय

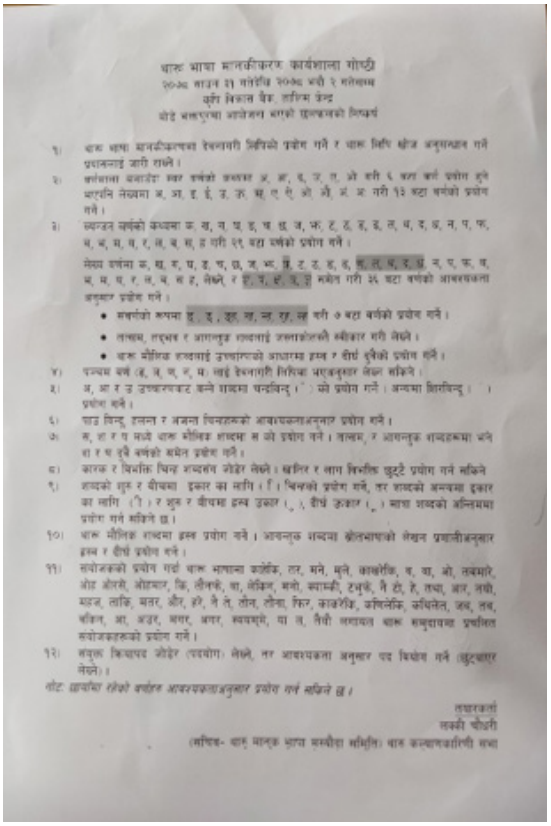

थारू भाषा मानकीकरण कार्यशाला गोष्ठी
२०७८ साउन ३१ गतेदेखि २०७८ भदौ २ गतेसम्म
श्री विकास बैंक, तरिमा उन्द
बोडे भक्तपुरमा आयोजना भएको छलफलको निष्कर्ष

१) थारू भाषा मानकीकरणका देवनागरी लिपिको प्रयोग गर्ने र थारू लिपि खोज अनुसन्धान गर्ने प्रयासलाई जारी राख्ने।

२) वर्णमाला बनाउँदा स्वर वर्णको क्रममा अ, आ, इ, ई, उ, ऊ, ऋ, ए, ऐ, ओ, औ, अं, अः गरी १३ वटा वर्णको प्रयोग गर्ने।

३) व्यञ्जन वर्णको क्रममा क, ख, ग, घ, ङ, च, छ, ज, झ, ञ, ट, ठ, ड, ढ, ण, त, थ, द, ध, न, प, फ, ब, भ, म, य, र, ल, व, स, ह गरी २९ वटा वर्णको प्रयोग गर्ने।

नेपाल वर्णमा क, ख, ग, घ, ङ, च, छ, ज, झ, ञ, ट, ठ, ड, ढ, ण, त, थ, द, ध, न, प, फ, ब, भ, म, य, र, ल, व, स, ह, नेप्ले, र क्ष, त्र, ज्ञ, श्र गरी ३५ वटा वर्णको आवश्यकता अनुसार प्रयोग गर्ने।

- संयोगको रूपमा द्य, ङ्ग, ङ्घ, ञ्च, ञ्छ, ग्र गरी ७ वटा वर्णको प्रयोग गर्ने।
- तालव्य, तद्भव र आगन्तुक शब्दलाई उस्ताकोलसी स्वीकार गरी लेख्ने।
- थारू मौलिक शब्दलाई उच्चारणको आधारमा ह्रस्व र दीर्घ दुवैको प्रयोग गर्ने।

४) पञ्चम वर्ण (ङ, ञ, ण, न, म) लाई देवनागरी लिपिका आधारमा लेख्न सकिने।

५) अ, आ र उ उच्चारणबाट बन्ने शब्दमा चन्द्रबिन्दु (ँ) को प्रयोग गर्ने। अन्यमा शिरबिन्दु (ं) प्रयोग गर्ने।

६) खाइ बिन्दु हलन्त र बजना चिनहरूको आवश्यकताअनुसार प्रयोग गर्ने।

७) क, ख र प मध्ये थारू मौलिक शब्दमा क को प्रयोग गर्ने। तत्सम, र आगन्तुक शब्दहरूमा भने ख र फ दुवै वर्णको समेत प्रयोग गर्ने।

८) कारक र विभक्ति चिह्न शब्दसँग जोडेर लेख्ने। खलिर र लाग विभक्ति छुट्टै प्रयोग गर्न सकिने

९) शब्दको शुरु र बीचमा इकार का लागि (ि) र शुरु र बीचमा ह्रस्व उकार (ु), दीर्घ ऊकार (ू) खाश शब्दको अन्तिममा प्रयोग गर्न सकिने छ।

१०) थारू मौलिक शब्दमा ह्रस्व प्रयोग गर्ने। आवश्यक शब्दमा स्रोतभाषाको लेखन प्रणालीअनुसार ह्रस्व र दीर्घ प्रयोग गर्ने।

११) संयोजकको प्रयोग गर्दा थारू भाषाका उदाहरण, तर, मने, मुने, काकरेकि, व, वा, वो, तबमारि, बोट ओरसे, बोहोमार, कि, तीनके, वा, लेकिन, मनो, स्याम्की, टमुके, नै हो, रे, तथा, अर, तबी, मात्र, ताकि, बतर, और, हरे, नै ने, तोल, तोला, सिर, काकरेकि, कथिनेत, जब, तब, चाँहल, आ, अउर, मगर, अगर, स्वयम्मे, या त, नैवी लगायत थारू समुदायका प्रचलित संयोजकहरूको प्रयोग गर्ने।

१२) संयुक्त क्रियापद जोडेर (प्रयोग) लेख्ने, तर आवश्यकता अनुसार पद विच्छेद गर्ने (छुट्टाएर लेख्ने)।

नोट: छापाँको रोजको वर्णहरु आवश्यकताअनुसार प्रयोग गर्न सकिने छ।

तयारकर्ता
लक्की चौधरी
(सचिव- थारू मान्क भाषा मल्यौहा समिति/ थारू कल्याणकारिणी सभा

स्रोतः- थारू भाषा मानकीकरण कार्यशाला गोष्ठी,(२०७८) बोडे, भक्तपुर

अध्याय- १८

राय, सल्लाह र सुझाव

१८.१ थरुहट तराईको थारूभाषी क्षेत्रको स्थलगत छलफल र अन्तरक्रियाबाट प्राप्त राय सल्लाह र सुझाव:-

थारू मानक भाषा लेखनशैली निर्देशिका निर्धारणका लागि अधययन गर्न नेपाल भरिका थारूभाषी क्षेत्र विभिन्न ९ स्थानमा भएको छलफल तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रममा थारु कल्याणकारिणी सभाका पदाधिकारीहरू अन्य संघ संस्थाका पदाधिकारीहरू, थारू बुद्धिजीवी र सरोकारवाला तथा जनप्रतिनिधिहरूको उत्साहजनक र सक्रिय सहभागिता रहेको थियो। थारू भाषा मानकीकरणको सन्दर्भमा थारू विद्वानहरूमा वर्ण निर्धारण, जस्तो बोलिन्छ उस्तै लेख्नु पर्छ र आगन्तुक भाषाका शब्दहरूलाई हु-बहु लेख्नु पर्छ। अन्य भाषाका शब्दहरूलाई थारू भाषामा प्रयोग गर्दा बिगार्नु हुँदैन भन्ने दुई धार रहेकोमा देशब्यापी यो अध्ययन छलफल र अन्तरक्रियाबाट त्यसमा न्यूनिकरण गर्ने काम गरेको छ। त्यस्तै थारू मानक भाषा के हो र लेखनशैली किन जरुरी छ भन्ने सम्बन्धमा रहेको दुविधाको पनि अन्त भएको छ। छलफलमा आ-आफ्नो स्थानमा प्रचलित भाषालाई कसरी बढी भन्दा बढी मानकीकरणको सन्दर्भमा प्रयोगमा ल्याउने भन्ने सहभागीहरूबाट जिज्ञासा तथा प्रश्नहरू उठाएका थिए। त्यो स्वभाविक पनि हो, तर लेखनशैली निर्धारणमा प्रचलित भाषा र भेदलाई कुनै पनि किसिमको असर नपर्ने विषयमा सहभागीहरू संतुष्ट भएका थिए। थारू भाषाको मौलिक शब्दहरू सबै ठाउँमा बोलिने थारू भाषामा उस्तै रहे पनि ठाउँपिच्छे विभिन्न अन्य भाषाको प्रभाव परेकाले उच्चारण, लवज र क्रियापदमा सामान्य फरक देखिए तापनि सबै थारू भाषा एउटै हो भन्नेमा सबैजना एक मत रहेको पाइयो। थारू भाषामा विभिन्न भेद र भाषिका समूह रहे पनि उक्त भाषिका समूह र भेदलाई जोगाउन पनि थारू मानक भाषाको जरुरी रहेको सहभागीहरूले बताएका थिए। जसका लागि पहिलो चरणमा थारू भाषाको लेखनशैली निर्धारण गर्नै पर्छ। भाषा र संस्कृतिको संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि यो अपरिहार्य हो। विभिन्न किसिमको प्रश्न र प्रतिप्रश्नको बावजुद पनि सबै सरोकारवालाहरू थारू भाषा मानकीकरणका लागि सबभन्दा पहिले लेखनशैली निर्धारण गर्नु पर्छ भन्ने विषयमा एक मत रहेको पाइयो। सहभागीहरूबाट ढिलै भए पनि थारू आयोगको सहयोगमा थारू भसा साहित्य केन्द्रले वर्षोदेखि थाँती रहेको थारू मानक भाषा निर्माणको पहिलो खुड्किलाको रूपमा रहेको थारू भाषा लेखनशैली निर्माणका लागि काम गरिरहेकाले हार्दिक अभार सहित धन्यवाद दिदै यो कार्यलाई कुनै पनि हालतमा नछाडी निरन्तर लागिरहनका लागि सुझाव समेत प्रदान गरेका थिए।

अध्याय- १९

निष्कर्ष

१९.१ निष्कर्ष र सुझाव:

समय परिवर्तनशील छ, र यो नियमित चलिरहने प्रकृया हो। समय र प्रकृति अनुकूल समाहित हुन सकिएन भने कि त समयले छोडेर जान्छ कि त विलय हुनुपर्ने अवस्थाको सृजना हुन्छ। भाषा जहिले पनि जटिलबाट सरलतिर जान्छ। यसमा पनि समय सापेक्ष परिमार्जन र परिवर्तन हुनुपर्छ। थारू भाषाको मानकीकरणका लागि सुरुदेखि नै थारूभाषी विद्वान तथा अन्य विद्वान, लेखकहरू र संस्थाहरूले कलम चलाए पनि त्यसले सार्थक रूप लिन नसकेको अवस्थामा थारू आयोगबाट यो अभियान थाल्नु निश्चय पनि सकारात्मक कदम हो। सन्दर्भ सूचीमा उल्लेखित विद्वानहरू तथा अन्य उल्लेख नभएका लेखकहरूले थारू मानक भाषाको आवश्यक्ता र औचित्यको विषयमा समय समयमा कलम चलाए पनि संस्थागत रूपमा थारू कल्याणकारिणी सभा, थारू लेखक संघले पहिलो राष्ट्रिय थारू साहित्य सम्मेलनदेखि आठौ थारू राष्ट्रिय साहित्य सम्मेलनमा थारू मानक भाषाको विषयमा भएको बहस र निष्कर्ष, निमाङ मिडियाको संचालक सोम डेमनडौरा र थारू कल्याणकारिणी सभाबाट तत्कालिन महामन्त्री प्रेमीलाल चौधरीले बन्दा-बन्दिको समयमा अनलाईन मार्फत चलाएको बहसबाट समेत थारू मानकको आवश्यक्ता पुष्टी भइसकेको छ। भाषा सम्वेदनशील विषय रहे पनि त्यही सम्वेदनशीलता भित्रको जागरुकता र एकतालाई कायम गर्दै थारू भाषा संरक्षण र विकासका लागि थारू भाषा मानक लेखनशैलीको विकल्प छैन। तसर्थ यो अध्ययनबाट प्राप्त लेखनशैलीलाई तुरुन्तै लागु गर्नुपर्ने देखिन्छ। भाषा निरन्तर परिमार्जन र परिवर्तन भई रहने भएको हुनाले भाषालेखनमा पनि समय सापेक्ष सुधार समेत गर्दै जानुपर्ने हुन्छ। लेखनशैलीमा सम्पूर्ण क्षेत्रको थारूभाषीको शब्द समेट्न नसकिए पनि यो एउटा उदाहरणको रुपमा मात्र राखिएकाले यसमा आ-आफ्नो क्षेत्रबाट सोही अनुसार शब्दहरू क्रमशः समेटेर आउने नै छ। यो थारू मानक भाषा लेखनशैलीको उद्देश्य नै बोली र उच्चारण जे जस्तो भए पनि लेखाइमा एकरुपता कायम गर्नु रहेकोले यसले लेख्नमा एकरूपता ल्याउने नै छ।

थारू आयोग, थारू कल्याणकारिणी सभा एवं थारूसँग सन्बन्धित अन्य संघ- संस्थाहरू जस्तैः- थारू लेखक संघ, जग्रार साहित्यिक बखेरी, हौली परिवार, थारू भसा साहित्य केन्द, नेपाल लगायतका अन्य संस्थाहरूको साथै थारू मिडियाहरू, पत्रकारहरू, लेखकहरू तथा सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूले यो लेखनशैली लागु भएपछि तुरुन्तै कार्यान्वयममा जानु पर्छ, र यसैको आधारमा लेख्न सुरु गर्नु पर्छ। थारू आयोगबाट थारू भाषा मानकीकरणका लागि भाषा आयोग तथा अन्य सरकारी तथा गैरसरकारी संघ-संस्थाहरूको समन्वय र सहयोगमा यो कार्यलाई निरन्तर अभियानकै रूपमा अगाडि बढाउनु पर्ने हुन्छ भने सरकारलाई पनि संवैधानिक सर्वोच्चता र समानताको हक कायम गर्नेका लागि थारू भाषा लगायतको सबै राष्ट्र भाषाहरूको संरक्षण र सम्बर्द्धनका लागि ऐन तर्जुमा गरी कार्य गर्नु पर्ने देखिन्छ।

अनुसूची–१

सन्दर्भ सामग्री

१. इतिहास, केन्द्रीय विभाग, त्रिभुवन विश्वविद्यालय किर्तिपुर,(वि.स.२०८०), थारू इतिहास अनुसन्धान प्रतिवेदन, थारू आयोगमा प्रस्तुत प्रतवेदन ।

२. कुमार,अजय, (ई.स.२००३), थारू और राष्ट्र भाषा हिन्दी, हेमश्री प्रकाशन, योगश्रम, शिवपुरी, पटना भारत ।

३. खिस्सा (बटकोही), वि.स. २०८०, थारू आयोग, नेपाल ।

४. गोचाली, (वि.स.२०२८), थारू भाषा तथा साहित्य सुधार समिति पश्चिमाञ्चल, नेपाल, वर्ष-१, अंक-१

५. चौधरी, कुछत नारायण, (वि.स.२०७९), थारूभाषाके मानकीकरण, https://sajhabisaunee.com. archives/author/kuchhatanarayan–chaudhary ।

६. चौधरी, चन्द्रकान्त सिंह,(वि.स. २०६४), इसरा थारू वंशावली, इसरा परिवार, पातो, सप्तरी ।

७. चौधरी, बुद्धसेन, (वि.स.२०६१), थारू ओकर भषा और धरम, थारू संस्कृति, अंक-१७ आश्चिन, थारू कल्याणकारिणी सभा ।

८. चौधरी, बुद्धसेन, (वि.स.२०७९), थारू भाषा मानकीकरण, बसघरा, थारू भसा साहित्य केन्द्र, नेपाल , अंक-२ ।

९. चौधरी, भुलाई, (वि.स.२०५७), "थारू दस्तावेज" श्रीमती तारावती चौधरी, काठमाडौं ।

१०. चौधरी, भुलाई, (वि.स.२०७७), थारू मानक भाषा बहस ४, https://hamarpahura.com/16581 ।

११. चौधरी, भुलाई,बुद्धसे, सियाराम, नन्दलाल,(२०८०), थारु नेपाली अंग्रेजी शब्दकोश, आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान, सानेपा ललितपुर ।

१२. चौधरी, भोलाराम,(वि.स.२०७९), थारू भाषामा मानकीकरणको आवश्यक्ता, स्मारिका, थारू आयोग,नेपाल ।

१३. चौघरी, भोलाराम, (वि.स.२०५९), थारू व्याकरन , बुढीगंगा गाउँपालिका, मोरङ्ग ।

१४. चौधरी, महेश, (वि.स.२०७७), थारू भाषिक शुद्धतामा प्रश्न, गोरखा पत्र, २०७७ साउन १० ।

१५. चौधरी, महेश, (वि.स.२०८०), थारू भसाके मानकीकरण, गोरखा पत्र, २०८० माघ २९ गते ।

१६. चौधरी, मान बहादुर 'पन्ना'(वि.स.२०७७), थारू मानक भाषा बहसमा उत्पन्न विवाद ओ समाधानके उपाय, https://pahura.com/२०२०/०९/९१०१/ ।

१७. चौधरी, मोतिराम "रत्न", थारू मानक भाषा कुन चरणमा पुग्यो, https://sahityapost.com/gair–aakhyan/gair–aakhyan/bichar/४४३२९/ ।

१८. चौधरी, राम बहादुर, (वि.स.२०७५), थारू भाषा मानकीकरणको आवश्यक्ता, (कार्य पत्र) चौथो थारू साहित्य राष्ट्रिय सम्मेलन, सैनामैना रुपन्देही ।

१९. चौधरी, लक्की, (वि.स.२०७३), थारू भाषा मानकताको आधार, https://hamarpahura=com/८१७० ।

२०. चौधरी, सियाराम,(वि.स.२०५५) कैहबी समग्रह, सवि प्रकाशन केन्द्र, लहान, सिरहा ।

२१. चौधरी, सुशिल,(वि.स.२०७७), भाषिक मानकताक बखेरीक बौछार, पहुरा, २०७७ आसिन १७ गते https://pahura.com/२०२०/१०/९५४९/ ।

२२. चौधरी, ह्दय नारायण, (वि.स.२०४६), "थारू व्याकरण" ।

२३. थारू संस्कृति (प्रथम पुष्प), (वि.स. २०३३), थारू कल्याणकारिणी सभा ।

२४. बुढाथोकी, गोपाल,(वि.स.२०७७), "शैली पुस्तिका" प्रेस काउन्सिल नेपाल संग्रारग्राम, काठमाडौं ।

२५. यादव, योगेन्द्र प्रसाद, (वि.स.२०७२), "राना थारू भाषा लेखनः प्रारम्भिक निर्देशिका" नेपाल सरकार शिक्षा मन्त्रलय पाठ्यक्रम विकास केन्द्र ।

२६. थारु, अशोक, (२०७७) के थारु अशुध्द उच्चारण गर्ने जाति हो ? असोज १९, २०७७ जततउकः//www.himalkhabar.com/news/११९००९ ।

२७. थारू लोक गित मोट्री,(वि.स.२०७८), थारू आयोग अनामनगर, काठमाडौं ।

२८. थारू, फनिश्याम, (वि.स.२०६९), थारू लोक संस्कृति र चाडबाड, नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान ।

२९. थारू, बम बहादुर, (वि.स.२०८०), थारू भाषा सर्वेक्षण(मेची-महाकाली), थारू भाषा कला तथा संस्कृति उत्थान मञ्च, रुपन्देही ।

३०. दहित, गोपाल ,(२०५४) थारु नेपाली अंग्रेजी शब्दकोष , वर्दियाः सामुहिक युवा क्लव (युनिक) ।

३१. दहित, गोपाल, (वि.स.२०७०), थारू व्याकरण, युनिक नेपाल, बर्दिया ।

३२. नेपाली वृहत् शब्दकोश, (वि.स. २०७७) दशौ संस्करण, ने. प्र. प्र. संयोजक-गंगा उप्रेती ।

३३. नेपाल राससं शैली पुस्तक, (वि.स.२०७९), राष्ट्रिय समाचार समिति, काठमाडौं ।

३४. पर्यायवाची शब्दकोष, (वि.स.२०३०), नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान, कमलादी काठमाडौं ।

३५. प्रा.शि. तथा व्याव. ता. परिषद,(वि.स.२०६५), "भर्ना सम्बन्धी जानकारी पुस्तिका (निर्देशिका)" ।

३६. भिक्षू, आचार्य अमृतानन्द,(२०५७), पाली-नेपाली-नेपालभाषा शब्दकोष, अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध समाज, बुद्धनगर, लुम्बिनी

३७. मध्य-पूर्विया थारू भाषाको लेखनशैली ,(वि.स.२०७१) (प्रस्तावित) ।

३८. मध्य-पूर्विया थारू- नेपाली शब्दकोश ,(वि.स.२०७३), मातृभाषा केन्द्र, नेपाल ।

३९. राई, पदम, (वि.स.२०७७), "डंगौरा थारू भाषाको वर्ण निर्धारण"आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान, सानेपा, ललितपुर ।

४०. राय, रामप्रसाद ,(वि.स.२०१९) थरुहटके बउआ और बहुरिया, रामप्रसाद राय ।

४१. रेग्मी, प्रा.डा. दानराज, (वि.स.२०७८), थारू भाषाको मानकीकरण, https://www.onlinekhabar.com/२०२१/०८/९९९५३५

४२. शर्मा, डा. तारानाथ, (वि.स.२०५०), "हाम्रो नेपाली व्याकरण" सम्पन्न टेक्स बूक्स, स्टेशनरी एण्ड स्पोर्टस गुड्स, सेन्टर",पुलचौक,ललितपुर ।

४३. श्रेष्ठ, टेकबहादुर, (वि.स.२०५८), "नेपालका राजाहरू तथा तराईका थारू" , नेपाल र एशियाली अनुसंधान केन्द्र, त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कीर्तिपुर, काठमाडौं ।

४४. स्थाननाम- कोश, २०४४, नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान, कमलादी काटमाण्डौ ।

४५. सर्वहारी, कृष्णराज, (वि.स.२०७३), थारू साहित्यको इतिहास, नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान ।

४६. सर्वहारी, डा. कृष्णराज, (वि.स.२०७७), थारू भासा बहसके भौगर-२, पहुरा, २०७७ श्रावण १७ गते ।

४७. सुवेदी, लालानाथ, (वि.स.२०५७), "नेपाली वर्णविन्यास" साझा प्रकाशन, नेपाल ।

४८. सिंह, डा.शिवप्रसाद, (ई.स. १९६४), "कीर्तीलता और अवहट्ठ भाषा" हिन्दी प्रचारक पुस्तकालय, वराणसी, भारत ।

४९. सिंह, रमानन्द प्रसाद ,(वि.स.२०५४), थारूगीता (श्री मदभगवत गीता के थारू भाषा मे छान्दिक अनुवाद), रमानन्द प्रसाद सिंह ।

५०. सिंह, रमानन्द प्रसाद, (वि.स.२०२३), तेम्रो संस्करण, थारूको सत्य कथा, प्रकाशक- रामलगन चौधरी, सप्तरी ।

५१. सिंह,रमानन्द, चौधरी सर्वस्व लाल, (२०८१), थारु -नेपाली- अंग्रजी शब्दकोश, रामलगन चौधरी, थारु ।

अनुसूची-२

थारू मानक भाषा लेखनशैली कार्यशाला गोष्ठी सहभागीहरूको नामावली

२.१ स्थान- धनगढी, कैलाली मिति- २०८०/११/१६ गते ।

क्रं.सं.	नाम थर	ठेगाना	सम्पर्क नम्बर
१	श्री सुरज चौधरी	बेलौरी	९७०३३४५१६१
२	श्री सरोज चौधरी	कैलारी- ६	९८२१६४९५७८
३	श्री अर्पण चौधरी	कैलारी- ६	९७०८२२६७००
४	श्री रमेश थारू	मधुवन- १ बर्दिया	९८४४९६३१४२
५	श्री यावेश चौधरी	कृष्णपुर-८	९७६९८३०८७८
६	श्री पृतम चौधरी	कैलारी-५	९८००६२५६३५
७	श्री नरेश कठरीया	कैलारी-७	९८२१६०७६२१
८	श्री रमेश चौधरी	गौरी गंगा	९८२४६०६३०१
९	श्री शिवम चौधरी	गौरीगंगा-१	९८११६४२४१४
१०	श्री प्रविण चौधरी	कैलारी-६	९८१४६७८५४८
११	श्री विवेक कठरीया	कैलारी- २	९७४२४२८४९३
१२	श्री सँगम चौधरी	कैलारी- ७	९८४८३३८२०८
१३	श्री कृष्ण चौधरी	धनगढी-१८	९८००६९७२८३
१४	श्री सुशिल चौधरी	कैलारी- ५	९८१४६४५२२१
१५	श्री संयम चौधरी	कैलारी- ७	८७९४६२६५६८
१६	श्री सागर कुस्मी	कैलारी- ८	९८४८४७००६०
१७	श्री रुपा कुमार डंगौरा	जोशीपुर-३	९८२१६०५१६१
१८	श्री अमानिका चौधरी	जोशीपुर- ३	९८२०४६२३०३२

१९	श्री सुस्मिता चौधरी	कैलारी- ९	९८१४६५४८४४
२०	श्री मेरिना चौधरी	कैलारी- ३	९८२२६३२००५
२१	श्री ध्रुव चौधरी	गोदावरी	
२२	श्री दिलेन्द्र चौधरी	बेलौरी- ९	
२३	श्री बल बहादुर चौधरी	धनगढी- १८	९८१४६४६२७९
२४	श्री ठाकुर प्रसाद	धनगढी- ९	९८४८४२७९९१
२५	श्री प्रभात कुमार चौधरी	थाकस के.स.	९८५८४२०९७५
२६	श्री सरोज चौधरी	धनगढी	९८५८४२२३४८
२७	श्री अशोक कुमार चौधरी	कैलारी- ५	९८४२४७१०२०
२८	श्री सुर्य प्रसाद चौधरी	धनगढी-८	९८४८४२४७३९
२९	श्री दुर्जन कुमार चौधरी	कैलारी- १०	९८४८५५५०७०
३०	श्री कमल सिं राना	धनगढी-८	९८४१०४५३६०
३१	श्री मोहन प्रसाद चौधरी	बेलौरी- १०	९८४८७३६०४१
३२	श्री रोहित चौधरी	धनगढी- ११	९८४८४२९६७०
३३	श्री दिल बहादुर चौधरी	लक्ष्मीचुहा- ७	९८४८८४८६००
३४	श्री सानु चौधरी	बेलौरी, कञ्चनपुर	९८५८४८६९०२
३५	श्री शिव कठरिया	जानकी- ५ कैलाली	९८६७५९४१७७
३६	श्री सानाराम चौधरी	बेलौरी-	९८२६७३२०२३
३७	श्री बुधराम चौधरी	धनगढी- १	९८४८५७८७००

२.२ बाँके, थारु मानक भाषा लेखन निर्देशीका कार्यशाला गोष्ठी

स्थानः नेपालगंज

मितिः २०८०/११/१८ गते

क्र.सं.	नाम, थर	ठेगाना	सम्पर्क नं.
१	श्री बिनोद थारु	थाकस, बाँके	९८५८०२०६५८
२	श्री शम्भु प्रसाद थारु	थारु पत्रकार संघ	९८४८२५१४५५
३	श्री जागेश्वर प्रसाद चौधरी	कोहलपुर-३	९८४८०६४६१४
४	श्री चन्तराय थारु	बैजनाथ- २	९८५००५६५९७
५	श्री कमल प्रसाद थारु	बैजनाथ- २	९८४८१३१९३१
६	श्री राधा चौधरी	बर्दिया	९८६८१०६५८९
७	श्री बासमती चौधरी	बर्दिया	९८६११८३४७४
८	श्री बिमला चौधरी	बर्दिया	९८४८००२२१३
९	श्री शेखर दहित	बाँके	९८५८०२२४३१
१०	श्री मनोज कुमार चौधरी	बर्दिया	९८४३०३१९५१
११	श्री जागेश्वर सिंह थारु	बर्दिया	९८५८०४०८०२
१२	श्री अनिलन्त चौधरी	बर्दिया	९८४०००० ९६२

२.३ दाङ, थारू मानक भाषा लेखनशैली कार्यशाला गोष्ठी सहभागीहरूको नामावली

स्थानः घोराही,

दाङ मितिः २०८०/११/१९ गते।

क्र.सं.	नाम, थर	ठेगाना	सम्पर्क नं.
१	श्री अंगिता चौधरी	शान्तिनगर-५	९८१०८३१५७२
२	श्री सुरक्षा चौधरी	शान्तिनगर	९८२२९५७४५४
३	श्री राजेन्द्र चौधरी	शान्तिनगर-३	९८४४७३१५४७
४	श्री अन्जु चोधरी	घोराही-६	९८२७८०३२५७
५	श्री सुविना चौधरी	घोराही- ६	

६	श्री रचना चौधरी	शान्तिनगर-७	९८४७९०७१८०
७	श्री दिला चौधरी	दंगीशरण-१	९८४८९६३७२३
८	श्री लिला चौधरी	धोराही-८	९८०९७६८१८१
९	श्री दुर्गा प्रसाद चौधरी	राजापुर-	९८४८०५८१५९
१०	श्री हिम लाल चौधरी	घोरही-४	९८४७८५५८५६०
११	श्री उमाकान्त चौधरी	घोराही-१०	९८४७८५८५१०
१२	श्री गौरब चौधरी	घोरही-१	९८४५३४३३३५
१३	श्री शिवहरी चौधरी	राप्ती-८	९८४७८८११७१
१४	श्री विकास चौधरी	घोराही-७	९८४७८२९९९२
१५	श्री शेर बहादुर चौधरी	घोरही-७	९८४७८४६०६४
१६	श्री मनिषा चौधरी	बर्दिया	९८६४९०८६२०
१७	श्री नमेन्द्र चौधरी	घोराही-१६	९८४७८५३७३४
१८	श्री हेमराज अधिकारी	घोरही-१५	९८०६२७४७८४
१९	श्री शनिराम चौधरी	राप्ती-७ भानपुर	९८६६९२५७४५
२०	श्री डा.कृष्णराज सर्वहारी	लमही-४ दाङ्ग	९८५१११६१८३
२१	श्री सुभराज चौधरी	धोराही-१७	९८४१५७५८३७
२२	श्री रोहित कुमार चौधरी	तुलसीपुर-१५	९८६६९०२४५२
२३	श्री श्रीराम चौधरी	तुलसीपुर- १५	९८४७८२३३२१
२४	श्री मंगल सेन डम्डोरा	तलसीपुर- १५	९८५७८२१८९८
२५	श्री अनन्त चौधरी	दंगीशरण-१	९८४८०५६७५७
२६	श्री जयलाल चौधरी	घोरही-७	
२७	श्री भवनलाल चौधरी	घोराही-७	
२८	श्री बेझलाल चौधरी	घोराही-७	
२९	श्री गुरु प्रसाद पौडेल	घोराही-२	९८४७८९९०४५
३०	श्री छविलाल कोपिला	लमही-३	९८४७८६०७५२

३१	श्री उदय आले	लमही, देउखुरी	९८५७८४०१८८
३२	श्री वाल गोबिन्द चौधरी	लमही-३	९८४७८२६७६९
३३	श्री सुन्दर गौतम	दाङ्ग	९८५७०५३०४९०
३४	श्री सुवर्णमान चौधरी		९८४७८६२७८२
३५	श्री द्रोपती बिष्ट	धोराही-१५	
३६	श्री शिवा के.सी.	धोराही-१५	
३७	श्री निमा चौधरी	धोराही-१५	
३८	श्री लब्लबी	घोराही-१७	
३९	श्री अधिवक्ता चुम्फिराम	दाङ्ग	९८४७९२११००
४०	श्री विपास चौधरी	घोराही	९८५८०३९३३४
४१	श्री चुर्ण बहादुर चौधरी	था.क.स.	९८५७८२१२४३९
४२	श्री विस्वराज चौधरी	घोराही-५	९८४७८२५२३७
४३	श्री रोसन सत्गौवा चौधरी	दंगिशरण-४	९८४७८२५४४३
४४	श्री महेश चौधरी	दंगिशरण-४	९८६८९८९०१५
४५	श्री यादव चौधरी	शान्तिनगर-७	९८५७८६०३७१
४६	श्री लक्ष्ण चौधरी	कैलाली	९८५८४८८००५

२.४ स्थान: नवलपरासी थारू भाषा मानक लेखनशैली कार्यशाल गोष्ठी

स्थान: परासी बजार

मिति– २०८०/११/२० गते।

क्र.सं.	नाम, थर	ठेगाना	सम्पर्क नम्बर
१	श्री पुरन थारू	रामग्राम- १	९८५७०४५९२७
२	श्री मुन्द्रिका प्रसाद चौधरी	सुनवल-१३	९८७०८०७३८१
३	श्री नरेश प्रसाद चौधरी	सरावल-२	९८४७०२१४९१
४	श्री गोबिन्द प्रसाद चौधरी	रामग्राम-८	९८१८५२११९५

५	श्री कमल नारायण चौधरी	थाकस सभापती, रुपन्देही	९७६७०४३६७८
६	श्री सरस्वती थारू	थाकस सदस्य	९८४७३०४७३२
७	श्री बम बहादुर थारू	कवि	९८४७२४५१०२
८	श्री राम कुमार चौधरी	थाकस, सदस्य	९८४७२०३२८८
९	श्री चन्द्र कुमारी चौधरी	ग्रामथान-११	९८१४४२३५६७
१०	श्री उत्तम राय	सरावल-३	९८४७२१४१०१
११	श्री देवराज चौधरी	सरावल-२	९८४७०३७६९७
१२	श्री संजिव कुमार चौधरी	रामग्राम-९	९८४७२१४०३६
१३	श्री डोल्मा चौधरी	सरावल- २	९८१५४९९६१७

२.५ दुहवी, सुनसरी

स्थान– दुहबी नगरपालिका, दिनेश चौधरी स्मृति प्रतिष्ठान सुनसरी
मितिः– २०८१/०१/१५ गते ।

क्र.सं.	नाम थर	जिल्ला	संस्था	सम्पर्क नं.
१	मा.भोलाराम चौधरी	मोरङ्ग	थारू आयोग	९८५१३१४७१८
२	श्री प्रेम लाल माझी	मोरङ्ग	थाकस ग्रामथान	९८४२०२७१३८
३	श्री परसुराम भगत थारू	सुनसरी	थाकस ग्रामथान	
४	श्री देव चरण चौधरी	सुनसरी	राजनितिकर्मी	९८६१५१९३३५
५	श्री श्रीप्रसाद चौधरी थारू	सुनसरी	थाकस	९८२४०००९९६
६	श्री पुष्प लाल चौधरी थारू	झापा	थाकस केन्द्रीय पार्षद	९८०४९९५६७५
७	श्री भावना चौधरी	सुनसरी	शिक्षक	९८१०५७५४८३
८	श्री अमृत लाल चौधरी	झापा	जिल्ला सभापति थाकस	९८१५९००८६३
९	श्री कृष्णमाया चौधरी		थाकस केन्द्रीय सदस्य	९८४२७१०५९०
१०	श्री रुद्र ना. चौधरी	मोरङ्ग		९८४२०२८२८८
११	श्री लक्ष्मी कुमारी चौधरी	मोरङ्ग	हौली परिवार	९८०६०६७३२७

१२	श्री प्रकाश नारायण चौधरी	मोरङ्ग	हौली परिवार	९८००९८०९४४
१३	श्री रामसागर चौधरी	सनसरी	लेखक	९८४२०३६७९७
१४	श्री राजेश कुमार सरदार थारू	मोरङ्ग	पत्रकार	९८४२०५०६४६
१५	श्री मिलीराम चौधरी	सुनसरी	केन्द्रीय सल्लाहकार थाकस	९८४२०४६१३५
१६	श्री दुखाराम गच्छदार	मोरङ्ग		९८५२०५०१८०
१७	श्री प्रदिप भगत	मोरङ्ग	थाकस सभापति	९८४१०२३२३६
१८	श्री ईश्वर चन्द माझी थारू	मोरङ्ग	जिल्ला सचिव थाकस	९८५२०३०५७७
१९	श्री रामानन्द लेखी	सप्तरी	थाभसाके	९८०७७२७२४६
२०	श्री प्रदिप कुमार विश्वास	मोरङ्ग	थाकस निर्वाचित सभापति	९८५२०४३००९
२१	श्री भुवन चौधरी	मोरङ्ग	कर्मचारी	९८६९२६०३९८
२२	श्री राम कुमार चौधरी	झापा		९८१५०१८९२७
२३	श्री सत्य नारायण माझी	मोरङ्ग		९८१०५५८६६४
२४	श्री सोयम चौधरी	झापा		९८०६०१२६८३
२५	श्री नबिन चौधरी	झापा		९८०६०४९८२७
२६	श्री युवराज चौधरी	सुनसरी	थाकस गढी	९८६२२८८५९३
२७	श्री गायत्री चौधरी	सुनसरी	थाकस गढी	९८००९५४६७२
२८	श्री राजेश कुमार चौधरी	मोरङ्ग	थाकस	९८५२०७९५०६
२९	श्री चन्द्र नारायण चौधरी	मोरङ्ग	हौली परिवार	९८५२०२१५९५
३०	श्री चतुर लाल चौधरी	सुनसरी		९८४२०५८६६५
३१	श्री प्रताप चन्द्र विश्वास	सुनसरी	थाकस	९८४२६२३३०५
३२	श्री हरि नारायण चौधरी	झापा	थाकस केंद्रिय सदस्य	९८१४९३६३०७
३३	श्री सम्पत लाल चौधरी	सुनसरी	हौली परिवार	९८४२४२०९६५
३४	श्री श्रवण कुमार सुतिहार	मोरङ्ग	हौली परिवार अध्यक्ष	९८०४०४११५४
३५	श्री शेषकराम थान्दार	सुनसरी	नगर सचिव थाकस इटहरी	९८५२०९००२६
३६	श्री जय नारायण विश्वास	सुनसरी	थाकस इटहरी	९८१९०५५२५९

३७	श्री गवन सिंह चौधरी	सुनसरी	थाकस गढी	९८०७३३९४००
३८	श्री फुदनसरी चौधरी	मोरङ्ग	हौली परिवार	९८०४०६३६५९
३९	श्री तारावती चौधरी	सप्तरी		९८१००९५५२०
४०	श्री रमेश चौधरी	सुनसरी	थाकस	९८०७१३१०६५
४१	श्री रामाकान्त चौधरी	सप्तरी	शिक्षक	९८१६७०३०६२
४२	श्री सियाराम चौधरी	सिरहा	महासचिब थाभसाके	९८५१०५८३६९
४३	श्री भुलाई चौधरी	सप्तरी	अध्यक्ष थाभसाके	९८४९०२५३१५

२.६ लहान, सिरहा थारू मानक भाषा लेखनशैली कार्यशाला गोष्ठी

स्थान– पशुपती आदर्श मा.वि. लहान, सिरहा
मिति– २०८१/०१/१७ गते।

क्र.सं.	नाम, थर	जिल्ला	संस्था	फोन नं.
१	श्री भुलाई चौधरी	सप्तरी	थाभसाके	९८४९०२५३१५
२	श्री शिव नारायण चौधरी	सप्तरी	सभापती थाकस	९८५२८३१७२०
३८	श्री लाल बहादुर चौधरी	उदयपुर	थाभसाके	९८४२८३८२९१
४	श्री सम्मत लाल चौधरी	सिरहा	शिक्षक	९८०५९१३८७१
५	श्री शुभलाल चौधरी मृदहा	उदयपुर	थाकस	९८३७०४८९९०
६	श्री सचिन्द्र कुमार चौधरी	सिरहा	थाकस	
७	श्री जागेश्वर चौधरी	सिरहा		९८०४७९९८९५
८	श्री शिब नारायण चौधरी	सिरहा		९८५२०२११३४
९	श्री राम कुमार चौधरी	सिरहा		९८२६७२१७५५
१०	श्री बद्री नारायण चौधरी	सिरहा		९८१९७८६०६५
११	श्री सत्य नारायण चौधरी	सिरहा	थाकस सभापति	९८४२८०७०२६४
१२	श्री शम्भु प्रसाद चौधरी	सिरहा	पत्रकार	९८४२८२७३९७
१३	श्री प्रमिला कुमारी चौधरी	सप्तरी	शिक्षक	९८४८३८८८१७

१४	श्री ममता कुमारी चौधरी	सिरहा	शिक्षक	९८०५९०११०२
१५	श्री उमाकान्त चौधरी	सिरहा	धर्मोदय सभा	९८४२८४३३७९
१६	श्री दिलिप चौधरी	सिरहा	शिक्षक	९८६२९९८३०७
१७	श्री विशुन चौधरी	सप्तरी		९८०७७२९५१४
१८	श्री रामानन्द लेखी	सप्तरी	लेखक	९८०७७२७२४६
१९	श्री रामानन्द चौधरी	सिरहा		९८०३३८५५७६
२०	श्री साबित्री चौधरी	सप्तरी	थाकस	९८०४७१५६५२
२१	श्री देवानन्द चौधरी	सप्तरी	पूर्व गाविस अध्यक्ष	९८०१५०९२११
२२	श्री सियाराम चौधरी	सिरहा	थाभसाके	९८५१०५८३६९
२१	श्री गौरी नारायण चौधरी	उदयपुर	थाकस क्षेत्रिय सभापती	९८५२८३५१८७
२२	श्री शोभित लाल चौधरी	सप्तरी	शिक्षक	९८४२८२४०११
२३	श्री बद्री नारायण चौधरी	सिरहा		९८१४७९३८६०
२४	श्री अजय कुमार चौधरी	सिरहा		९८५२८३०५६३
२५	श्री बुद्धसेन चौधरी	सप्तरी	थाभसाके	९८५२८९००११

२.७. जब्दी, सर्लाही, थारू मानक भाषा लेखनशैली कार्यशाला गोष्ठी

स्थान– लालबन्दी नगरपालिका वडा नं. ३ जब्दी सर्लाही

मिति– २०८१ बैशाख २२ गते शनिवार

क्र.सं.	नाम थर	जिल्ला	संस्था	सम्पर्क नं.
१	सियाराम चौधरी	सिरहा	थाभसाके	९८५१०५८३६९
२	उदय नारायण चौधरी	सर्लाही	पूर्व के.स. थाकस	९८४४००७२७७
३	अमिरी चौधरी	सरलाही	पूर्व महामन्त्री थाकस	९८४४०६३६४८ ९८१२१२५३५०
४	शेष नारायण चौधरी	सर्लाही	राजनितिकर्मी	९८६१५१९३३५
५	श्याम लाल चौधरी	सर्लाही/कतार	उपसभापति थाकस अन्तर्रराष्ट्रिय समन्वय समति	०० ९७४३३९९५०४५

६	लक्ष्मी नारायण चौधरी	सर्लाही	थाकस जिल्ला सदस्य सर्लाही	९८४४०४०९५५
७	नरेश चौधरी	सर्लाही	समाजसेवी	९८४५१९२३०४
८	ध्रुव नारायण चौधरी	सर्लाही	अभियन्ता	९८१७६८१७७१
९	राजमजी चौधरी	सर्लाही	थाकस जिल्ला सदस्य	९८०७६३२८९०
१०	सुर्य ना. चौधरी	सर्लाही	जिल्ला सभापति	९८४४०७४९३५
११	उपेन्द्र चौधरी	सर्लाही	थाकस जिल्ला सचिव	९८४४१००४२७
१२	श्री चेत नारायण चौधरी	महोत्तरी	जिल्ला सभापति	९८१९८९९८६२
१३	शिव चन्द्र चौधरी	महोत्तरी	जिल्ला उपसचिव थाकस	९८१८००६३८४
१४	श्री अर्जुन चौधरी	महोत्तरी	जिल्ला सदस्य थाकस	९८४४२७०१७२
१५	श्री राजदेव चौधरी	सर्लाही	जिल्ला सदस्य थाकस	९७४६६४९१९
१६	श्री सिकिन्द्र चौधरी	सर्लाही	जिल्ला कोषाध्यक्ष थाकस	९८६५३५२१५०
१७	योग नारायण चौधरी	सर्लही	समाजिक अभियन्ता	९८४४१४६१४९
१८	श्री बुद्धदेव चौधरी	सर्लाही	वडा अध्यक्ष ३ वडा	९८६९१६९१४१
१९	श्री सुनिता सिंह	सर्लाही	केन्द्रिय सदस्य थाकस	९८४४३८६९०४
२०	श्री बुद्धसेन चौधरी	सप्तरी	उपाध्यक्ष थामसाके	९८५२८९००११

२.८. भरतपुर, चितवन थारू मानक भाषा लेखनशैली निर्देशिका कार्यशाला गोष्ठी

स्थान– भरतपुर, चितवन

मिति– २०८१//२०१९ गते ।

क्र.सं.	नाम थर	ठेगाना	सम्पर्क नम्बर
१	श्री ललित कुमार चौधरी	थाकस सभापति चितवन	
२	श्री भोलाराम चौधरी	थारू आयोग	
३	श्री बिष्णु चौधरी	केन्द्रीय उपसभापती थाकस	
४	श्री भुलाई चौधरी	अध्यक्ष थारू भसा साहित्य केन्द्र	
५	श्री महेश चौधरी	उप-प्राध्यापक	

६	डा. मनोज चौधरी	थाकस के.पार्षद	
७	श्री कल्पना थारू	उपसभापति थाकस चितवन	
८	श्री सन्त कुमार चौधरी	थाकस सचिव	
९	श्री खिलाराज महतो	थाकस सहसचिव	
१०	श्री हरिलाल चौधरी	पूर्व सभापति थाकस मकवानपुर	
११	डा. संजय चौधरी	सल्लाहकार थाकस चितवन	
१२	श्री रामेश्वर महतो	चितवन	
१३	श्री भरथी महतो	चितवन	
१४	श्री रामप्रसाद चौधरी	थाकस सभापति नवलपुर	
१५	श्री चन्द्रमणी महतो	थाकस के.स.	
१६	श्री सविता चौधरी	थाकस कोषाध्यक्ष चितवन	
१७	श्री रामप्रसाद महतो	थाकस सभापति नवललपुर	
१८	श्री माया महतो	थाकस, सदस्य नवलपुर	
१९	श्री टिका कुमारी महतो	थाकस नवलपुर	
२०	श्री कारी महतो	थारू पत्रकार	
२१	श्री बाण कुमार महतो	नवलपुर	
२२	श्री चेत नारायण चौधरी	थाकस सदस्य नवलपुर	
२३	श्री मान बहादुर थारू	थाकस जि.स. नवलपुर	
२४	श्री चुडामणी महतो	थाकस उपाध्यक्ष नवलपुर	
२५	श्री लक्ष्मण महतो	नवलपुर	
२६	श्री कारी महतो	थाकस क्षेत्रिय सदस्य नवलपुर	
२७	श्री रामेश्वर महतो	क्षेत्रीय सदस्य नवलपुर	
२८	श्री शिव नारायण चौधरी	नवलपुर	
२९	श्री भजमनराम महतो	पूर्व उपाध्यक्ष थाकस	

२.९ बकुलिया, बारा थारू भाषा मानक लेखनशैली कार्यशाला गोष्ठी

स्थान:- बकुलिया, बारा

मिति- २०८१/०१/३१ गते ।

क्र.सं.	नाम थर	ठेगाना	सम्पर्क नं.
१	मा. भोलाराम चौधरी	सदस्य थारू आयोग	९८५१३१४११८
२	श्री भुलाई चौधरी	अध्यक्ष थारू भसा साहित्य केन्द्र, नेपाल	९८४९०२५३१५
३	श्री महेश चौधरी	उप प्राध्यापक म.वि.वि. क्याम्पस, राजविराज	९८४२८२१२५८
४	श्री भागवत प्रसाद थारू	सभापति थाकस पर्सा	९८५५०८४६७७
५	श्री लक्ष्मीकान्त चौधरी	उपाध्यक्ष थाकस बारा	९८५५०२२३०७
६	श्री रामकृष्ण चौधरी	थाकस के.स.	९८५५०४१६६६
७	श्री अधिक लाल चौधरी	थाकस के.स.	९८४५०००७६८
८	श्री रुप लाल चौधरी	थाकस बारा	९८४५०३५८२०
९	श्री बृज मोहन चौधरी	थाकस के.स.	९७४९९३९५२७
१०	श्री तेज नारायण राय	बारा	९८४५०३७५६१
११	श्री महेन्द्र प्रसाद चौधरी	बारा	९८४५६६७७८७
१२	श्री लक्ष्मी प्रसाद चौधरी	बारा	९८५५०४५४३७
१३	श्री धनन्जय गौतम	बारा	९८६५२६०४६५
१४	श्री जगरनाथ चौधरी	थाकस सभापति, रौटहट	९८५५०४२७७७
१५	श्री लालक चौधरी	थाकस उपसभापति, रौटहट	९८०२९८०८६१
१६	श्री धर्मेन्द्र चौधरी	थाकस सदस्य रौटहट	९८४५३८५१००
१७	श्री शैलेन्द्र कुमार चौधरी	था.वि.स. पूर्व अध्यूक्ष	९८४१५८०७४०
१८	श्री भगवान चौधरी	थाकस रौटहट सदस्य	९८४५२१५६०१
१९	श्री बिष्णु नारायण चौधरी	थाकस के. पार्षद	९८४५२३४२३६
२०	श्री राम नारायण चौधरी	थाकस	९८५५०२४५१३
२१	श्री मुकेश गौरो	थारू युवा सभा के.स.	

२२	श्री अशोक प्रसाद चौधरी	थारू युवा सभा के.सचिव	
२३	श्री हरि पंजियार	जिल्ला सदस्य रौटहट	
२४	श्री बैजनाथ प्रसाद महतो	थाकस पर्सा सह सचिव	
२५	श्री राम अयोध्या प्रसाद चौधरी	पूर्व वडा अध्यक्ष बकुलिया	
२६	श्री हेम बहादुर चौधरी	शिक्षक, बकुलिया	
२७	श्री सिकन्दर चौधरी	बकुलिया बारा	
२८	श्री योगेन्द्र चौधरी	थाकस बारा सदस्य	
२९	श्री लाल बहादुर चौधरी	बारा	
३०	श्री बृज नारायण चौधरी	बारा	
३१	श्री मुनि देवी चौधरी	रौटहट	
३२	श्री रिता चौधरी	बारा	
३३	श्री माया कुमारी चौधरी	बारा	
३४	श्री सुजाता चौधरी	जितपुर, बारा	
३५	श्री बिनोद चौधरी	नगरकमिटी जितपुर, उपाध्यक्ष बारा	
३६	श्री राजाराम चौधरी	थाकस जितपुर बारा, नगर कोषाध्यक्ष	
३७	श्री हरेराम चौधरी	थाकस सदस्य नगर जितपुर	
३८	श्री कमल प्रसाद चौधरी	थाकस जि.स. बारा	
३९	श्री सचिदानन्द चौधरी	थाकस जिल्ला सभापति मकवानपुर	
४०	श्री मधुसुदन चौधरी	थाकस के. पार्षद बारा	
४१	श्री धनश्याम प्रसाद चौधरी	पर्सा	
४२	श्री कमल चौधरी	थाकस पर्सा सदस्य	
४३	श्री हरि नारायण चौधरी	थाकस सदस्य	
४४	श्री मोहन दास थारू	थाकस पूर्व उपाध्यक्ष पर्सा	
४५	श्री राजेन्द्र प्रसाद चौधरी	थाकस नगर कार्यसमिति जितपुर सिमरा सभापती	
४६	श्री ध्रुव प्रसाद चौधरी	थाकस नगरकार्य समिति सचिव जितपुर सिमरा	

अनुसूची-३

केहि तस्विरहरू

धनगढी, कैलाली

नेपालगंज, बाँके

घोराही, दाङ

परासी, नवलपरासी, सुस्ता पश्चिम

दुहवी, सुनसरी

लहान, सिरहा

जब्दि, सर्लाही

भरतपुर, चितवन

बकुलिया भवानीपुर, वारा

नोट :

नोट :

थारू आयोग

अनामनगर, काठमाडां, नेपाल

टेलिफोन : ०१-५७०५११८, ०१-५७०५११९, ०१-५७०५०८४

टोल फ्रि नम्बर : १६६०-०१-५७-०००

इमेल : info@tharucommission.gov.np

वेबसाइट: http://www.tharucommission.gov.np